

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Demokratický deficit EU z perspektivy občanů

Simona Krammerová

Plzeň 2023

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Mezinárodní vztahy – teritoriální studia

Bakalářská práce

Demokratický deficit EU z perspektivy občanů

Simona Krammerová

Vedoucí práce:

PhDr. Mgr. Petr Jurek, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2023

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Demokratický deficit EU z perspektivy občanů“ zpracovala samostatně. Použité prameny a zdroje informací jsou uvedeny v seznamu pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2023

.....

Poděkování

Chtěla bych poděkovat svému vedoucímu bakalářské práce PhDr. Mgr. Petru Jurkovi, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady, věcné připomínky a vstřícnost při konzultacích.

OBSAH

SEZNAM MAP, TABULEK A GRAFŮ	6
1. ÚVOD	7
2. AKADEMICKÁ DEBATA	9
2.1 Weiler a neexistence evropského dému	10
2.2 Majone a regulační režim	11
2.3 Moravcsikova obrana evropské legitimacy	13
2.4 Hixova a Follesdalova aktualizovaná verze standardního demokratického deficitu	16
2.5 Aktuální trendy v akademické debatě o demokratickém deficitu	19
2.6 Shrnutí akademické debaty	20
3. EMPIRICKÁ ČÁST	22
P1: Spokojenost s demokracií v EU ovlivňuje více faktorů a liší se napříč společnostmi ve členských státech.	23
P2: Díky sérii krizí došlo k politizaci evropských témat, čímž se zlepšil stav demokracie v EU.	26
P3: Občané mají pozitivní vztah k demokracii v EU.	31
4. ZÁVĚR	34
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	36
SUMMARY	42

SEZNAM MAP, TABULEK A GRAFŮ

TABULKA 1: SPOKOJENOST SE STAVEM DEMOKRACIE.....	23
GRAF 1: POHLED ČLENSKÝCH ZEMÍ NA STAV DEMOKRACIE NA ÚROVNI EU DLE HDP	25
GRAF 2: ÚČAST U VOLEB DO EP V ČASE	26
MAPA 1: ZÁJEM O POLITIKU V EVROPSKÝCH ZEMÍCH.....	28
GRAF 3: VOLEBNÍ ÚČAST U VOLEB DO EP V JEDNOTLIVÝCH ČLENSKÝCH ZEMÍCH V ROCE 2019	29
GRAF 4: DŮVODY NÍZKÉ VOLEBNÍ ÚČASTI DO EVROPSKÉHO PARLAMENTU	30
GRAF 5: INFORMOVANOST O EVROPSKÝCH ZÁLEŽITOSTECH (ODPOVĚĎ NA OTÁZKU „JAK INFORMOVANÍ JSOU LIDÉ VE VAŠÍ ZEMI O EVROPSKÝCH ZÁLEŽITOSTECH?“).....	31
GRAF 6: KTERÉ HODNOTY NEJLÉPE VYSTIHUJÍ EU?.....	32
GRAF 7: KTERÉ HODNOTY JSOU PRO VÁS NEJDŮLEŽITĚJŠÍ?.....	32

1. ÚVOD

Demokracie je jednou ze základních hodnot, na kterých je Evropská unie (dále jen EU) založena. Má své kořeny již v dobách antického Řecka a od té doby neodmyslitelně patří do evropského politického myšlení. Podobně patří i slovní spojení demokratický deficit k evropské integraci. Otázka demokratické legitimacy EU/ES je velmi citlivé téma, které se řeší na akademické půdě zhruba od 80. let, kdy evropská integrace procházela zásadním kvalitativním posunem. V té době v souvislosti s přijetím tzv. Jednotného evropského aktu předaly členské státy značnou část své suverenity na úroveň Evropských společenství a rozhodování se tak vzdálilo od běžného občana. Na tento problém částečně narazil i Jacques Delors ve svém projevu před Evropským parlamentem v roce 1988, kdy řekl: „do deseti let bude 80 % právních předpisů týkajících se ekonomiky, možná také daní a sociálních věcí, pocházet ze Společenství.“ (Delors 1988). Ačkoli toto konkrétní číslo je pouze chiméra a není možné na sofistikovaném výpočtu určit, v kolika případech vzniku národní legislativy měla EU vliv, Delors tím vystihuje velký politický a ekonomický význam EU v jednotlivých členských státech. U daní a sociálních věcí se sice tento Delorsův předpoklad nenaplnil, u ekonomiky ovšem ano a to dělá z EU důležitého aktéra. S takovou důležitostí je logické, že se začaly kriticky zkoumat její rozhodovací procesy a dostatečné zastoupení občanů na „evropské úrovni“.

Od té doby prošel samotný koncept demokratického deficitu značným vývojem. Nejvíce turbulentní byla 90. léta a následný přelom tisíciletí, kdy se živelně vedla debata na toto téma. Dle Kanioka akademická obec vedoucí tuto debatu reagovala na soudobé tendence politického procesu – nesouhlas s vývojem evropské integrace, který se projevil v revizi primárního práva, nárůst zapojení evropské veřejnosti, se kterým se pojilo rozdrobení tolerantního konsenzu, tedy implicitní podpory evropské integrace veřejností (Kaniok 2011). V současné době je koncept demokratického deficitu často využíván zejména kritiky evropské integrace. Přestože je pojem demokratický deficit relativně často skloňovaný, je poměrně obtížné ho definovat a najít jeho příčiny. O tom ostatně svědčí i rozsah a různorodost akademické debaty na toto téma. Vnitřní legitimitu EU lze posuzovat a analyzovat na základě mnoha odlišných faktorů. Obecně existují 2 vymezení demokratického deficitu, sociální a institucionální. Zastánci teze, že demokratický deficit pramení ze sociální roviny EU, upozorňují na neexistenci evropského dému. Dá se tedy říci, že hledají příčinu demokratického deficitu „zdola“, z občanské úrovně. Pak zde existují i zastánci domněnky, že demokratický deficit pramení „shora“, tedy z nastavení evropských institucí. Ovšem autoři v rámci ať už institucionální nebo sociální roviny se mezi sebou odlišují, proto se pokusím zachytit akademickou debatu spíše v rámci určitých tradic, na které jednotliví autoři upozorňují.

Prvním cílem této práce je zmapovat akademickou debatu o demokratickém deficitu EU a poukázat na faktory, na jejichž existenci akademici dokládají existenci demokratického deficitu. Druhým cílem této práce je dokázat, že ačkoli v EU existuje jistý demokratický deficit, nejedná se o zcela závažný problém, jelikož to nemá výrazný dopad na vnímání demokratičnosti EU z perspektivy občanů.

V první části této práce se tedy pokusím zmapovat akademickou debatu. Budu zde vycházet z konkrétních odborných článků jednotlivých autorů, kteří se k tomuto tématu vyjádřili. Ačkoli nebude možné zahrnout úplně všechny autory, představím zde ty nejznámější – Weilera, Majoneho, Moravcsika a Follesdala s Hixem – s jejich teoriemi. Ve druhé části bakalářské práce se zaměřím na nedostatky v demokratickém charakteru EU, které vyplynou z akademické debaty. Z těchto nedostatků budu vycházet při formulaci předpokladů, skrze které nastíním názor občanů na demokracii v Evropě ale i na faktory, které tyto názory mohou ovlivňovat. Předpoklady budu ověřovat na základě dat vycházejících z průzkumů veřejného mínění (nejčastěji ze Standardních Eurobarometrů). Těmito předpoklady bych chtěla naplnit samotný cíl této práce.

2. AKADEMICKÁ DEBATA

Jak již bylo řečeno, úhlů pohledu, skrze které lze na demokratický deficit nahlížet, je mnoho. Názory jednotlivých autorů na danou problematiku se velmi liší. To je dané mnoha faktory. Jedním z nich je fakt, že každý autor si definuje demokracii rozdílně, dále také, že každý autor nahlíží odlišně na evropskou integraci a zároveň od ní má jiné očekávání – někdo EU přirovnává k národnímu státu, jiný zas k mezinárodní organizaci. Autory přirovnávající EU k národnímu státu či mezinárodní organizaci Břicháček (2015) označuje jako eurofederalisty, respektive euroskeptiky. Eurofederalisté jsou právě ti, kteří vidí budoucnost EU jako federaci a přirovnávají EU k ideálnímu demokratickému státu. Tito autoři mají tendenci upozorňovat na dominantní postavení evropské exekutivy, slabou roli parlamentu, omezenou politickou soutěž, či nízkou volební účast u voleb do Evropského parlamentu jako na zásadní demokratické nedostatky. Zde tedy vidíme i náznak již avizované institucionální roviny demokratického deficitu. Na druhou stranu euroskeptici vidí demokratický deficit v neexistenci evropského dému. Neexistence evropského dému je dle nich zásadní problém, jelikož je Evropa rozdělená na národy, což má za následek skutečnost, že jednotlivé členské státy nemají společné zájmy ani problémy, a tak ani potřebu řešit něco na nadnárodní úrovni. Tito autoři proto vyžadují, aby EU zůstala společenstvím států („mezinárodní organizací“) a nesnažila se být něčím „víc“, po čem prakticky neexistuje poptávka (ibid.). Dle nich by tedy mělo co nejvíce pravomocí zůstat na úrovni členských států, které mají dávno zavedené demokratické tradice. Tento demokratický nedostatek zdůrazňují i autoři zmíněné sociální roviny demokratického deficitu.

Rozlišování autorů pouze na tato dvě křídla je ovšem pro účely této práce moc zjednodušující, jelikož nezahrnuje všechny názorové proudy, ale reflektuje pouze dva velmi obecné. Mezi autory se totiž kromě tzv. eurofederalistů a euroskeptiků objevují například i ti, kteří popírají samotnou existenci demokratického deficitu. Autorů, kteří se snažili odhalit demokratický deficit EU bylo (a je) mnoho. Tato debata je tak živá a zároveň různorodá, že snažit se chronologicky zmapovat vývoj konceptu demokratického deficitu by nedávalo smysl. Některé názory se v debatě opakují, některé vyvrací názory jiných, a to poskytuje širokou škálu různých možností, jak tyto autory utřídit. Pro účely představení konkrétních pohledů na demokratický deficit jednotlivých autorů budu pracovat v této části s uspořádáním autorů, se kterým přišli ve svém článku Sychra a Kratochvíl (2019). Autoři v tomto článku rozdělují akademiky píšící o demokratickém deficitu do čtyř kategorií, dle jejich hlavních představitelů, jejichž názory na demokratický deficit se zásadně liší. Konkrétně se jedná o Weilera, Majoneho, Moravcsika a Follesdala s Hixem a jejich teorie. Tato klasifikace poslouží ke zmapování „tradičních“ koncepcí demokratického deficitu a následně si představíme ty novodobé.

2.1 Weiler a neexistence evropského dému

Tuto problematiku pěkně vystihuje parafráze citátu italského politika Massima d'Azeglia „Vytvořili jsme Evropu, teď musíme vytvořit Evropany“¹ (Cederman 2000). Právě na důležitost absence Evropanů či evropského lidu naráží řada autorů, kteří byli již dříve v tomto textu nazváni „euroskeptiky“. Předním autorem, který se touto problematikou zabýval byl Weiler. Jeho „no-demos“ verze je považována za standardní verzi demokratického deficitu (Weiler et al. 1995).

Weiler (1995) ve svém díle reaguje na rozsudek německého ústavního soudu BVerfGE 89 155 z roku 1993, lidově přezdíváného Maastrichtský nález. Tento rozsudek vznikl jako reakce na Maastrichtskou smlouvu a je o tom, že Spolkový ústavní soud (nikoli Evropský soudní dvůr) si vymezuje právo přezkoumávat, zda rozhodnutí jednotlivých evropských institucí spadá do rámce jejich pravomocí (Rozsudek SÚS SRN BVerfGE 89, 155: 2). Spolkový ústavní soud tím zpochybnil monopol SDEU vykládat unijní právo. Dal tím jednoznačně najevo, že je na členských státech, aby hlídaly, zda Unie nepřekračuje své pravomoci, protože právě členské státy jsou „pány zakládajících smluv“ (Nahodil, 2020). To znamená, že spíše, než aby Spolkový ústavní soud prosazoval německé zájmy před zájmy EU (jakožto garant německého partikularismu), nominoval se do funkce garanta univerzálních hodnot demokracie. Ústavní soud tak činil s odvoláním na neexistenci evropského dému (Weiler, 1995: 3). Soud tím dává najevo obavy o demokratický charakter národního státu, který je ohrožen budoucím vývojem evropské integrace.

Neexistenci evropského lidu vyvozuje Weiler z kulturních a jazykových odlišností jednotlivých členských států (podobně jako Maier a Rittberger, 2008). Z tohoto důvodu EU není a nemůže být demokratická, jelikož demokracie se definuje jako vláda lidu a ten EU postrádá (Weiler, 1995: 16). Dále autor připouští, že ačkoli evropské občanství pravděpodobně existuje, nic jako evropský lid nikdy existovat nemůže. Kdyby totiž evropský lid existoval, zakládající smlouvy Společenství by musely být chápány spíše jako sociální kontrakt mezi občany členských států než jako smlouvy mezi členskými státy. Zároveň kdyby se postupně vytvořil evropský démos, znamenalo by to, že zastřešující etno-kulturní identita by vytlačila národní identitu. Co se týče teze o neexistenci evropského dému, přichází Weiler se dvěma verzemi, měkkou a tvrdou. „Měkká“ verze spočívá v tom, že možnost vytvoření evropského lidu není do budoucna vyloučena, zatímco ta „tvrdá“ existenci dému nejen odmítá ale dokonce považuje za nežádoucí (ibid.). Evropská integrace tedy v případě „tvrdé“ verze není o vytváření evropského lidu, nýbrž o stále užší Unii mezi evropskými národy.

Hlavním problémem je transformace většiny důležitých rozhodovacích funkcí na „Brusel“. Tento proces označuje jako „převrácený regionalismus“² (Weiler et al., 1995: 6). To má za důsledek podkopávání legitimacy EU. Vnímaná škodlivost převráceného regionalismu způsobuje, že lidé mají pocit, že jim někdo cizí říká, jak mají žít své životy. Mimo to správa EU narušuje dle Weilera rovnováhu mezi exekutivními a legislativními orgány členských států (ibid.: 8). Ve členských státech je demokratický proces založený

¹ V originále „Fatta l'Italia, bisogna fare gli Italiani“ (D'Azeglio, 1867)

² V originále Inverted Regionalism

na skutečnosti, že exekutiva (přinejmenším formálně) podléhá parlamentní odpovědnosti. Zde autor naráží na relativně kontroverzní roli Evropského parlamentu. Ten je institucí demokracie, protože zastupuje evropský démos. Jelikož ale nic jako evropský démos není, bude jakékoli posilování role Parlamentu pouze prohlubovat problém legitimacy (Weiler, 1995: 17). Tímto argumentem se ovšem Weiler zásadně liší od zmiňovaného rozsudku Spolkového soudního dvora. Soudní dvůr navrhuje, že k demokratické legitimitě Unie napomůže rozšíření pravomocí Evropského parlamentu zastupujícího národy jednotlivých států (Rozsudek SÚS SRN BVerfGE 89, 155: 184).

Myšlenku o neexistujícím evropském lidu rozvíjí dále například Strnad (2013), který přirovnává evropský lid k pouhé statistické jednotce obyvatel členských států. Kromě odlišné kultury upozorňuje také na odlišnou historii jako na zásadní překážku pro existenci jednotného evropského dému. Jestliže základem identity národů je vzpomínka na příběh předků, zdá se téměř nemožné dosáhnout vytvoření onoho dému. Tato myšlenka je velmi diskutabilní. Je sice pravda, že se členské státy vyvíjely do jisté míry nezávisle na sobě, ale přesto zde existuje určitý narativ (například ze strany EU) upozorňující na společnou evropskou historii (např. projekt Evropského parlamentu - Dům evropských dějin³). Na tomto příkladu lze vidět náznak snah o vytvoření evropského lidu shora. A právě na nutnost budování evropského lidu shora upozorňuje i Strnad (ibid.). Jedině tak totiž může EU dosáhnout jednotného dému, skrze který je možná její legitimizace.

Na druhou stranu teze o neexistenci evropského lidu má i své kritiky. Například Břicháček (2015) přesto, že sám uznává, že nic podobného jako evropský démos neexistuje, argumentuje, že tato skutečnost nebrání evropské integraci. Neexistence evropského lidu pouze nastavuje určité hranice nadnárodní integrace. Jestliže zůstane těžiště politického rozhodování na národní úrovni, EU nebude mít problém s legitimitou kvůli neexistujícímu evropskému lidu (ibid.). Dalším kritikem této teorie je Risse (2014). Ten upozorňuje na zvyšující se pocit sounáležitosti Evropanů, který způsobuje vznikající démos v evropské politice. Dle autora konkrétně evropský démos posílil během eurokrize, která dokazuje, že záležitosti EU jsou mnohem více politizované než kdy dříve. Tuto skutečnost umožňují evropeizované veřejné sféry (ibid: 1212). Tento argument Weilerovu standardní verzi však nevyvrací, naopak do jisté míry podporuje výše zmiňovanou „měkkou“ verzi neexistence dému, tedy že není vyloučené, že evropský démos někdy vznikne. Dle Risse již pomalu ale jistě vzniká.

2.2 Majone a regulační režim

Majone (1998) hned v úvodu svého díla *Europe's Democratic Deficit: The Question of Standards* upozorňuje na stejný problém jako již zmíněný Břicháček (2015), a to, že ti, kteří od ekonomické integrace očekávají, že povede k integraci politické⁴, mají tendence srovnávat EU s parlamentní demokracií. Demokratický deficit ale nelze vnímat jako absenci nebo neúplný rozvoj institucí, které považujeme v liberální parlamentní demokracii za samozřejmé, protože EU není federací a federalizace EU zatím není

---

³ Tento projekt si klade za cíl podněcovat výuku dějin z nadnárodní perspektivy (Dům evropských dějin, nedat.).

⁴ Břicháček je označuje za eurofederalisty

požadována většinou občanů (Majone 1998: 5). Demokratický deficit je tak pouze otázkou standardů většiny evropské společnosti, až většina společnosti bude požadovat politickou integraci, bude na čase srovnávat EU s parlamentní demokracií.

Připouští, že množství delegovaných pravomocí na evropskou úroveň je tak rozsáhlé, že můžeme orgány EU považovat za „čtvrtou, regulační, větev státní moci“, avšak samotnou existenci demokratického deficitu (alespoň zpočátku své tvorby) do jisté míry ospravedlňuje. Kaniok poměrně trefně vystihl Majoneho přístup - vnímá EU jako mezinárodní regulační režim, jehož logika je založena na všestranně výhodném přerozdělování (Kaniok 2011: 81). Na základě tohoto předpokladu lze EU legitimizovat skrze její výstupy. Demokratický deficit vzniká tehdy, když jsou důležité pravomoci v oblasti tvorby politik delegovány na instituce, které ze své podstaty nejsou přímo odpovědné voličům nebo jimi zvoleným zástupcům (například Evropská centrální banka) (Majone 1998: 14). Vlády členských států delegaci moci na nadnárodní úroveň často preferují z toho důvodu, že se tím zbaví odpovědnosti za nepopulární politiky a také je izolují od domácí většinové vlády, která není rovnoměrně efektivní pro všechny. Zároveň také některé otázky (například týkající se volného trhu) je zkrátka efektivnější řešit na nadnárodní úrovni, proto jsou vlády mnohdy ochotny omezovat svoji suverenitu na úkor EU. A právě skrze onu efektivitu lze legitimizovat EU. V případě této delegace pravomocí je ale dle Majoneho důležité, aby byly striktně odděleny oblasti, které mohou být delegovány, od těch, které by měly podléhat přímé kontrole voličů.

Majone klade důraz na rozdělení politik dle toho, zda se zaměřují na efektivitu či přerozdělování. Politiky zaměřené na přerozdělování zlepšují prosperitu jedné konkrétní skupiny na úkor jiných skupin, nelze je tedy delegovat na nadnárodní instituce, které nejsou závislé na politické moci⁵. Ty politiky, které jsou zaměřené na efektivitu, se snaží zvýšit celkový blahobyt společnosti, takže je lze přesouvat na instituce nezávislé na politickém procesu (Majone 1998: 28). Tento krok je pragmatický, jelikož se tím tyto konkrétní politiky zbaví toho rizika, že je většinové instituce budou vytvářet v zájmu jejich krátkodobých preferencí a v rozporu s preferencemi politické menšiny. Podmínkou je, aby zvýšení efektivity bylo tak velké, aby kompenzovalo ztráty (konkrétně ztrátu suverenity v dané oblasti). Jestliže tedy proces delegace bude transparentní a delegované pravomoci přesně definované, pak demokratický deficit EU nevidí jako problém, protože ho převyšují výhody spojené s jednotným trhem (Majone 1998: 14).

Namísto demokratického deficitu vidí Majone onen problém EU spíše v „krizi důvěryhodnosti“. Konkrétní hrozby pro důvěryhodnost EU jsou dle něj celkem dvě. První je nesoulad mezi regulačními úkoly EU a dostupnými administrativními nástroji a druhou hrozbu představuje rostoucí míra politizace Komise (Majone 2000: 273). Základem pro krizi důvěryhodnosti (zejména Komise) se staly reformy ze 70. let (např. přechod k částečné harmonizaci trhu, či zavedení principu vzájemného uznávání). Struktura Komise se ale neměnila a byla stále méně vhodná pro zvládání rostoucí složitosti regulace Evropských společenství. A právě cenou za toto „zpoždění“ Komise v přizpůsobování struktury strategii je ztráta důvěryhodnosti (Majone 2000: 299). Jedním z konkrétních příkladů je liberalizační strategie hospodářské soutěže z 90. let – došlo

---

⁵ Autor je nazývá „nemajoritní instituce“, protože nerozhodují v zájmu většiny, nýbrž v zájmu paretovské efektivity

k dosažení integrace trhu v oblastech jako je telekomunikace, energetika a doprava, ale administrativní kapacity Komise zůstaly nezměněné. S nedostatečnou administrativou spoléhala Komise na tradiční kontrolní mechanismus, což ovšem k vytvoření rovných podmínek pro všechny telekomunikační operátory nestačilo (Majone 2000: 299).

Myšlenku Majoneho regulatorního státu do jisté míry kritizují Caporaso a Tarrow (2008), kteří ji označují za neúplnou. Argumentují, že trh (tedy hlavní předmět regulačního státu) nelze čistě oddělit od sociální politiky. Majone vychází z toho, že evropský projekt je založen na radikálním oddělení ekonomické a politické integrace, přičemž ale dle nich podceňuje sociální obsah trhu na evropské úrovni (např. snaha EU o hospodářskou, sociální a územní soudržnost, ochranu životního prostředí apod.). Toto oddělení, o kterém Majone hovoří, umožňuje pokračovat v integraci trhu, zatímco většina politických funkcí (zejména redistribučních funkcí sociálního státu) zůstává na národní úrovni. Caporaso a Tarrow ovšem zastávají názor, že hranice mezi trhem a sociální politikou, mezi regulační a redistribuční politikou, se stále více stírají, protože globalizace stále více nutí státy bránit své konkurenční postavení tím, že omezí práva svých občanů na sociální podporu (Caporaso a Tarrow 2008: 38). Majoneho koncept regulačního státu tak dle autorů není z důvodu globalizace schopen reflektovat vývoj EU.

Majoneho teorie i nadále zůstává velmi vlivnou, o čemž ostatně svědčí (kromě toho, že je velmi citovaným autorem) i fakt, že na jeho model regulačního státu někteří autoři stále navazují. Například Schmidtová se podobně jako Majone zaměřuje na proces tvorby politik ve smyslu vstupů a výstupů. Jeho teorii legitimizace EU skrze výstupy doplňuje o tzv. „legimititu průchodnosti“⁶ (Schmidt 2013: 2). Zaměřuje se na proces odehrávající se mezi vstupem a výstupem evropského politického procesu. Ten je dle autorky ještě důležitější, jelikož když je vnímán negativně (např. zkorumpovaně či neobjektivně), zpochybňuje to i vstupy a výstupy. Problémem je, že některé vstupy z národní úrovně se na té nadnárodní ztrácí a zároveň některé výstupy z nadnárodní úrovně mohou způsobit problémy na té národní úrovni. Proto je dle Schmidtové velmi důležité, aby byla ona průchodnost procesu převodu vstupu na výstupy transparentní, odpovědná, účinná a inkluzivní (Schmidt 2013: 19). V takovém případě může být rozhodování na nadnárodní úrovni lépe pochopeno, což může posílit demokratickou legitimitu EU.

Samotný Majone svůj postoj po čase částečně přehodnotil, což je znát zejména na jeho díle z roku 2014. Ačkoli se může zdát, že zpočátku své tvorby existenci demokratického deficitu do jisté míry zlehčoval (viz jeho teze „demokratický deficit je demokraticky odůvodněný“ (Majone 1998: 5)), v reakci na krizi eurozóny upozornil na fakt, že všechna navrhovaná ad hoc řešení demokratický deficit akorát prohlubují (Majone 2014: 1216). Konkrétně upozorňuje na skutečnost, že z diskuse o budoucnosti eurozóny jsou vyloučeni jak občané, tak i většina národních vlád, které musí přijmout řešení navrhovaná vedoucími představiteli Evropské centrální banky.

2.3 Moravcsikova obrana evropské legitimacy

Podobně jako Majone (zpočátku své tvorby), i Moravcsik tvrdí, že demokratický deficit není problémem. Zatímco ale Majone ospravedlňuje demokratický deficit na základě

---

⁶ „Throughput legitimacy“

„vlastní definice EU“ (regulační režim a jeho výstupy), Moravcsik je jedním z autorů, kteří samotnou existenci demokratického deficitu v EU vyvrací. Podobně jako avizovaný Břicháček hovoří o euroskepticích⁷, kteří se bojí vidiny evropského superstátu, což ale EU není (Moravcsik 2008: 332). Kaniok s nadsázkou charakterizuje Moravcsikovo názor slovy: „Dle Moravcsika EU trpí vším možným⁸, jen ne demokratickým deficitem“ (Kaniok 2011: 81). Na rozdíl od Majoneho ovšem Moravcsik nepřichází s novými teoriemi, proč EU netrpí demokratickým deficitem, své argumenty staví spíše na vyvracení existujících „mýtů“ o tom, proč EU tímto deficitem trpí.

Obecně tvrdí, že EU žádným deficitem netrpí, díky systému brzd a rovnovah, nepřímé demokratické kontrole skrze národní vlády a narůstajícím pravomocím Evropského parlamentu, který zajišťuje, že tvorba evropské politiky je transparentní, efektivní a politicky odpovědná evropským obyvatelům (Moravcsik 2002: 3). Hix s Follesdalem označují jeho teorii za liberálně mezivládní (Follesdal a Hix 2006: 541). Ta spočívá v tom, že národní vlády řídí EU a zároveň mezi výsledky politiky EU a preferencemi zvolených vlád je jen malý rozdíl. EU tedy není nedemokratická. Něco podobného tvrdí i Milward, dle kterého jsou to právě volené vlády kontrolované národními parlamenty, které tvoří EU, proto je EU demokratická (Milward 1992).

Zmiňované „mýty“ o demokratickém deficitu vyvrací Moravcsik ve svém díle *The Myth of Europe's „Democratic Deficit“* (2008). Jednou z tezí, které se snaží vyvrátit, je již zmiňovaná vidina EU jako superstátu, který zasahuje do pravomocí národních států a řeší základní problémy občanů (Moravcsik 2008: 332). Dle něj tyto obavy vycházejí zejména ze špatné interpretace Delorsova předpokladu, že „80 % hospodářské a možná i sociální a fiskální politiky bude pocházet z evropské úrovně“ (Delors 1988). Špatná interpretace zní, že 80 % veškeré legislativy bude pocházet z Bruselu. Na základě této desinterpretace mají právě euroskeptici tendenci vnímat EU jako superstát a upozorňovat na rostoucí míru pravomocí delegovaných na „Brusel“. Ve skutečnosti ale evropské politiky tvoří přibližně 10-20 % národní politiky a národní vlády si ponechávají kontrolu nad většinou důležitějších otázek⁹ (Moravcsik 2008: 333). Na druhou stranu stojí za to, zamyslet se nad tím, kolik občanů EU, kteří vnímají EU jako „superstát“, asi zná tento Delorsův výrok. Pravděpodobně malé procento běžných lidí ví, kdo to vlastně Delors byl. Tato percepce „superstátu“ tak pravděpodobně pramení odjinud, konkrétně například z jiných informací (či dezinformací) a nebo zkrátka z faktu, že EU ovlivňuje každodenní život čím dál tím více.

Scharpf je dalším teoretikem, který podobně jako Moravcsik vyvrací existenci demokratického deficitu. Oba autoři například reagují na referenda předcházející změnám primárního práva, která dle „mýtů“ mohou vyjadřovat nechuť či nedůvěru občanů k EU a její politice. Ačkoli každý autor reaguje na jinou situaci, dochází oba k podobnému

---

⁷ Tuto myšlenku dále rozvíjí ve svém díle *In Defence of the „Democratic Deficit“*, kde uvádí, že skepticky na EU nahlíží častěji ženy, lidé z ekonomických periferií a příjemci podpory z veřejného sektoru (2002: 3).

⁸ Problémem EU, který Moravcsik připouští, je neexistence evropského dému (podobně jako zmiňovaný Weiler). Ten lze vytvořit pouze časem (Moravcsik 2002: 11)

⁹ Tuto tezi je zajímavé porovnat s tvrzením v úvodu, že nelze přesně určit, kolik národní legislativy pochází z „evropské úrovně“. Nutno podotknout, že ani sám Moravcsik svůj argument nestaví na konkrétních výpočtech.

výsledku. Moravcsik hovoří o neúspěšných referendech o Smlouvě o Ústavě pro Evropu ve Francii, Nizozemsku a Irsku (Moravcsik 2008: 336). Scharpf reaguje na (sice úspěšná ale vypovídající) referenda ohledně Smlouvy o Evropské Unii. Konkrétně na „spory“¹⁰ ve Francii a Dánsku, které referendu předcházely a zároveň na již avizovaný „Maastrichtský rozsudek“ Spolkového ústavního soudu (Scharpf 1997: 1). Oba autoři docházejí k závěru, že hlasování o evropských otázkách v referendech není vedeno vědomou antipatií vůči EU. Moravcsik si totiž vykládá neúspěšná referenda jako „volbu pro status quo“, což je vlastně pozitivní reflexe stávajících politik EU (Moravcsik 2008: 337). Scharpf tvrdí, že ony „spory“ ohledně referend jen vypovídají o správném fungování demokracie, jelikož bez nich by byla jen prázdným rituálem (Scharpf 1997: 2).

Proti těmto teoriím, že výsledky zmíněných referend jsou zanedbatelné v kontextu demokratického deficitu, protože neznamenají vyjádření antipatie vůči EU, se kriticky staví například Kaina a Karolewski (2007). Ti tvrdí, že Moravcsik vidí projekt evropské integrace ve světle předchozích úspěchů (naplnění cílů evropských otců zakladatelů), proto považuje za pozitivní onu „volbu pro status quo“. Status quo ale neodráží nové požadavky občanů ani nereflektuje nové výzvy pramenící z globalizace a globálních rizik. A právě na tomto pozadí potřeby změny vznikla neúspěšná Smlouva o Ústavě pro Evropu. Za neúspěšnost referend může dle nich (Moravcsikem nezmíněný) velký přesun moci v podobě navrhované podoby hlasování tzv. dvojí většinou. Toto hlasování by zvýšilo roli Německa a Francie (jelikož se v rámci tohoto mechanismu měl více zdůraznit počet obyvatel), s čímž členské státy (resp. jejich zástupci) byly ochotny souhlasit, ovšem narazilo to právě na (ne)podpoře veřejnosti (což lze vidět na výsledku referend¹¹). Autoři dále upozorňují na skutečnost, že podpora EU veřejností na počátku 90. let není stejná jako po východním rozšíření, což do určité míry znázorňují i nevydařená referenda v Nizozemsku a ve Francii (Kaina a Karolewski: 747). Argumentují, že k tomu, aby se EU stala součástí budoucnosti, nestačí se držet minulosti, čímž vyvrací Moravcsikovu pozitivní interpretaci „zachování statu quo“.

Je zajímavé, že přes stejný pohled na (ne)existenci demokratického deficitu v EU, se Moravcsik a Scharpf částečně rozcházejí v pohledu na otázku existence evropského dému. Jak již bylo zmíněno, Moravcsik nevěří v existenci evropského dému a vnímá to jako jeden z problémů EU. Na druhou stranu Scharpf to jako problém nevnímá. Základní nedostatek této teze o neexistenci evropského lidu vidí v samotné definici evropského lidu. Onen lid je často hledán v etnické a lingvistické homogenitě, ale dle Scharpfa je kolektivní identita možná i bez této homogenity (Scharpf 1997: 3). Svoji tezi vysvětluje na příkladu fotbalových zápasů – fotbalisté mohou být z jiné země a jiné národnosti, ale pro vítězství svého teamu by udělali vše. Dle něj podobně, jako hraní bok po boku vytváří team, žití pod stejnou vládou a účast ve společných politických procesech vytváří kolektivní identitu. Oba se tak shodují, že evropský démos lze vytvořit.

Moravcsik i Scharpf také sdílejí představu o potenciální hrozbě do budoucna. Scharpf upozorňuje na omezování sociálního státu, které není interpretováno jako výsledek

---

¹⁰ Ve Francii tato Smlouva prošla v referendu jen těsně (51,02 %) a v Dánsku byla Smlouva v prvním referendu dokonce odmítnuta, prošla až po poskytnutí opt-outs ve druhém referendu.

¹¹ Na druhou stranu ale právě jednou ze zemí, ve kterých referendum nevyšlo, byla samotná Francie, což na tento argument moc neseďí.

demokraticky legitimních politických rozhodnutí. Místo toho tato rozhodnutí každá vláda přijímá a obhájí pod vnějším nátlakem ekonomické nutnosti. Nutnost omezení sociálního státu vznikla v souvislosti s požadavkem dokončení jednotného vnitřního trhu¹². Tyto obtíže zatím vyvažují ekonomické přínosy vnitřního trhu (o čemž ostatně hovoří i dříve zmiňovaný Majone). Po jeho dokončení by ale národní vlády nemohly pokračovat v politice sociálního státu, kterou občané považují za samozřejmost. Tím by demokratické sebeurčení na národní úrovni ztratilo smysl, protože by možnosti volby byly mnohem více omezeny otázkami proveditelnosti. Zároveň ale v rámci stávajících institucionálních struktur je pokus o harmonizaci sociální politiky neuskutečnitelný (Scharpf 1997). V tu chvíli dle Scharpfa můžeme dokonce hovořit o konci demokracie v Evropě. Moravcsik tuto hypotézu zlehčuje argumentem, že zatím existuje jen málo důkazů o tom, že by příklady zmiňované Scharpfem vedly k demokratickému deficitu (Moravcsik 2002: 15).

2.4 Hixova a Follesdalova aktualizovaná verze standardního demokratického deficitu

Jedni z nejcitovanějších kritiků Majoneho i Moravcsikovy teorie (ne)existence demokratického deficitu EU je Hix a Follesdal. Ačkoli je označují „velkými váhami“ ve výzkumu EU, považují je za poněkud odtržené od reality. Majone s Moravcsikem dle nich vyzdvihují přednosti „osvícené“ byrokracie proti nebezpečí neomezené „lidové“ demokracie neboli většinové vlády a ignorují roli tvorby preferencí v EU (Follesdal a Hix 2006: 549). Dá se říci, že Hix s Follesdalem tvrdí opak toho, co Moravcsik a Majone, tedy že EU trpí demokratickým deficitem, což je problém. Do určité míry se tyto autoři dají označit na základě Břicháčkovy typologie jako eurofederalisté, protože obecně hodnotí demokratičnost EU na základě kritérií, která se vztahují i na národní stát. Jejich filozofie staví totiž na tom, že demokratický proces by se měl vyskytovat na té úrovni, na které jsou schvalována rozhodnutí. Charakteristickým tématem, kolem kterého se točí diskuse v této části akademické debaty o demokratickém deficitu, je postavení Evropského parlamentu (dále jen EP) a otázka (ne)existence evropských voleb týkajících se evropské problematiky.

Hix a Follesdal částečně navazují na Weilerovu standardní verzi demokratického deficitu, když hovoří o tzv. aktualizované standardní verzi doplněné o věcnější normativní teorii (Follesdal a Hix 2006: 534). Tato verze reflektuje vývoj evropské integrace, konkrétně zvýšení moci exekutivy a snížení moci národních parlamentů (Raunio 1999). EU srovnávají s Kongresem USA a na základě toho upozorňují, že evropské národní parlamenty mají málo formálních pravomocí ke změnám zákonů (Follesdal a Hix 2006: 534). Snížení moci národních parlamentů by mělo do jisté míry kompenzovat voličům zvyšování moci EP.

Role EP je v souvislosti s demokratickým deficitem skutečně velmi často rozebírána. Debata o EP se vyvíjela zhruba od 80. let 20. století, kdy se tato instituce stává důležitou díky přímé volbě europoslanců. První autoři tvrdili, že je přímá úměrnost mezi pravomocemi národních parlamentů a toho Evropského. Tedy, že každé zvýšení

---

¹² Jelikož sociální politika je nejvíce vystavena konkurenčním tlakům na vnitřním trhu.

pravomocí EP automaticky znamená snížení pravomocí národních (Holland 1980). Tento názor ustupuje v 90. letech 20. století, kdy se do středu pozornosti dostává zvyšování moci výkonných institucí na úkor moci národních parlamentů, což vyústilo v řešení v podobě zvýšení moci EP ve vztahu k vládám v Radě a Komisi (Williams 1991). Toto zvýšení moci EP je ale dle Follesdala s Hixem nedostatečné, protože ve srovnání s vládami v Radě je stále slabý (Follesdal a Hix 2006: 535). Tato slabost se projevuje například při jmenování předsedy Komise a týmu komisařů, kdy ačkoli EP má pravomoc vetovat výběr těchto členů či je tzv. grilovat, stále jsou národní vlády tím, kdo určuje agendu (resp. přichází se jmény kandidátů a jedná o rozdělení postů) při jmenování Komise.

Někteří autoři upozorňují, že EP, jakožto jediný volený orgán nemá takové pravomoci, jaké by zasluhoval. Jedním z těchto autorů je Bonde, který vidí zásadní nedostatek kromě slabé role v legislativním procesu například ve značné závislosti EP na lobbistech (Bonde 2011: 150). Ačkoli jsou evropští politici vázáni zaznamenáváním svých setkání s lobbisty do Rejstříku transparentnosti, je toto téma v současné době velmi aktuální kvůli korupční kauze „Quatagate“. Tato aféra pravděpodobně odstartuje další otázky a debaty o demokratickém deficitu spojené s EP.

Nicméně role EP se postupně zvyšuje. Před tím varuje i například již zmiňovaný Majone. Dle jeho teorie by větší vliv Parlamentu vedl spíše k přerozdělování než k „paretovsky efektivním“ výsledkům a tím by se legitimita EU spíše podkopala (Majone 1998). V dnešní době se nedá říci, že by EP trpěl nedostatkem pravomocí, pokud ho nesrovnáváme s národními parlamenty. Na nárůst pravomocí EP nahlíží částečně kriticky i Follesdal s Hixem a to z důvodu neexistence „evropských“ voleb, ve kterých by šlo o osobnosti a strany na evropské úrovni nebo o směřování politické agendy EU (Follesdal a Hix 2006: 536).

Volby do EP jsou často označovány národními volbami druhého řádu (Reif a Schmitt 1980). V této definici lze vidět dva zásadní charakteristické prvky: evropské volby nejsou pro voliče tak důležité jako hlavní národní volby a zároveň jsou spíše „národními volbami“ než „evropskými“, protože voliči je chápou především jako referendum o své národní vládě a hlasují dle svých vnitropolitických preferencí. Například ideologicky vyhraněné až extrémní a malé strany mají ve srovnání s volbami do národních parlamentů větší šanci na úspěch, na druhou stranu vládní strany mají menší podporu bez ohledu na politiku těchto stran v EU (Reif a Schmitt 1980). Hix s Follesdalem vidí důvod nízkého zájmu o evropské volby v nedostatečné motivaci voličů. Voliči reálně nerozhodují o složení konkrétní evropské vlády ani jejich hlas nemá přímý vliv na to, co se bude na evropské úrovni odehrávat (Follesdal a Hix 2006: 536). Chybí zde tedy pravá volební soutěž s hmatatelným výsledkem. Dalším důvodem nízké volební účasti je malá intenzita předvolební kampaně, kvůli které často voliči ani nezaznamenají, že se volby konají. Zároveň ani obsah samotné kampaně většinou nereflktuje roli EP, ale je spíše o hájení národních zájmů v EP, namísto o řešení otázek a problémů v rámci EP.

Na to navazuje další problém, o kterém hovoří například Rittberger a Goetze, a tím je nedokonalé fungování veřejného prostoru. Tím vysvětlují, proč neustálé posilování pravomocí Parlamentu nevede ke zvýšení podpory EU veřejností (Goetze a

Rittberger 2010: 51). Legitimizace EU tak probíhá prostřednictvím posilování Parlamentu v „zajetých kolejích“, ačkoli to nereflktuje skutečné výzvy EU, jako například zapojení občanské společnosti do politické diskuse (Goetze a Rittberger 2010: 51). Na tento problém nepřímo naráží i Moravcsik, když se snaží vysvětlit, proč nízká účast u evropských voleb není problém. Tvrdí totiž, že voliči se o záležitosti EU zkrátka nezajímají a vzniká tak pouze určitá „neinformovaná debata“, tedy lidé, kteří vedou konverzace o dění v EU spíše na základě svých vlastních domněnek (nebo v horším případě i dezinformací a misinformací) než aby zakládaly své názory na skutečných faktech a znalostech (Moravcsik 2008: 340). Na špatném fungování veřejného prostoru se tedy shodují jak „zastánci EU“, tak její „kritici“¹³, někteří autoři dokonce vidí samotnou podstatu demokratického deficitu v nedostatku informací (např. Crombez 2003: 117). Dá se tak uvažovat nad tím, zda dávají přímé volby Parlamentu skutečně tak velký mandát, na základě kterého se snaží o neustálé navyšování své moci, když je volební účast u těchto voleb tradičně nízká a voliči nejsou dostatečně informovaní.

To, že posilování Parlamentu zkrátka nestačí, tvrdí také Follesdal s Hixem. I kdyby se konaly skutečné „evropské volby“, stále by tu existoval problém, že je EU od voličů „příliš vzdálená“ (Follesdal a Hix 2006: 536). Zmiňovaná vzdálenost má dvě roviny, institucionální – volební kontrola Rady a Komise je příliš vzdálená, a psychologickou – občané nemohou EU pochopit, jelikož se příliš liší od domácích demokratických institucí, proto ji nedokážou považovat za demokratický systém jako celek. To se ostatně projevilo i v avizovaných referendech o Smlouvě o Ústavě pro Evropu. Právě tato psychologická rovina vzdálenosti EU společně s fungováním veřejného prostoru představuje pro EU výzvu do budoucna. Čím lépe bude fungovat evropský veřejný prostor, tím snazší bude pro občany pochopit, co se v EU odehrává a jak funguje, a tím by se mohla alespoň tato psychologická vzdálenost EU od občanů, řekněme, „zkrátit“.

---

¹³ Ačkoli každý hledá důvod někde jinde – „zastánci EU“ (Moravcsik) ho vidí v nedostatečném zájmu lidí, na druhou stranu „kritici EU“ (např. Goetze s Rittbergerem) ho vidí spíše z institucionálního pohledu (EU se nesnaží zapojit občany do politické diskuse)

2.5 Aktuální trendy v akademické debatě o demokratickém deficitu

Spolu s vývojem evropské integrace se neustále vyvíjí i debata o demokratickém deficitu, ve které se odráží aktuální situace EU. Někteří autoři se snaží obecně hodnotit demokratický deficit v post-Lisabonské perspektivě (např. Voermans 2011), jiní se zaměřují na konkrétnější reformy, jako je například Evropská občanská iniciativa a její příspěvek ke snižování demokratického deficitu (Longo 2019). Další novinkou v aktuální akademické debatě o demokratickém deficitu jsou reakce na tzv. polykrizi integračního procesu, tedy sérii krizí počínající tou ekonomickou, jejíž řešení ze strany EU spustilo na akademické úrovni značnou vlnu kritiky.

To, že krize eurozóny změnila pohled na EU mnohým autorům, bylo znázorněno již dříve na změně přístupu Majoneho, který upozornil na vyloučení občanů a většiny národních vlád z diskuse o budoucnosti eurozóny (Majone 2014: 1216). Konkrétní opatření EU schválená v reakci na krizi v postižených zemích nebyla populární a několika zeměmi se proti nim dokonce prohnaly masové protesty. Mnoho voličů v důsledku těchto protestů přešlo od proreformních stran k jejich euroskeptickým soupeřům, což vypovídá o značné změně názorů na EU (Kratochvíl a Sychra 2019: 179). Nejen, že tato opatření nebyla populární, ale Kreuder-Sonnen upozorňuje, že byla často i mimo právní rámec evropské integrace. Tato mimořádná opatření, často zdůvodňovaná jako nezbytná, posílila výkonnou pravomoc evropských institucí (Kreuder-Sonnen 2018). Právě přijímání nezbytných mimořádných opatření je jedním z důvodů, kvůli kterým má nyní politický řád EU rysy autoritářství. Na základě dvou současných trendů na evropské úrovni – vzestupu nacionalistického populismu a šíření politiky mimořádných událostí – hovoří Kreuder-Sonnen o tzv. „cyklu autoritářství“ (Kreuder-Sonnen 2018: 458). Onen cyklus spočívá v tom, že složité a neprůhledné formy nadnárodní politiky mimořádných událostí živí domácí populismus, který staví na kritice evropských institucí.

Existují ale i autoři, kteří upozorňují na pozitivní dopady krize eurozóny. Jedním z nich je již dříve zmiňovaný Risse, dle kterého tato krize naopak posílila vznikající evropský démos. Právě v krizi se totiž ukázalo, že většina Evropanů je ochotna zaplatit nějakou cenu za svoji evropskou identitu a projevit solidaritu se svými spoluobčany (Risse 2014: 1210). Projevená solidarita je tedy určitým důkazem existujícího pocitu evropského společenství. Zároveň krize způsobila celkovou politizaci integračního procesu a otázky spojené s EU se tak staly všudypřítomnými i v národních politických debatách (Kratochvíl a Sychra 2019: 182). Tento trend tak naopak snižuje demokratický deficit.

Všechny dosud zmiňované koncepty demokratického deficitu se dají generalizovat jako jedna „tradiční“ rovina, která je specifická tím, že hledá demokratický deficit na evropské úrovni. Z tohoto úhlu pohledu je rostoucí transfer pravomocí z demokratických národních vlád na „nedemokratickou“ EU hrozbou pro demokracii v Evropě. Právě v kontextu výše zmiňovaného „autoritářství“ se ale paralelně vyvíjí také druhá rovina debaty o demokratickém deficitu, která se, na rozdíl od té první, zabývá demokratickými deficity na úrovni členských států. Tento trend je označován jako tzv. democratic backsliding

(dále demokratický úpadek) a primárně se zaměřuje na situaci v Polsku a Maďarsku¹⁴ (ačkoli někteří autoři hovoří i o celé střední Evropě (Bakke a Sitter 2022)). Demokratický úpadek se snaží definovat mnoho autorů, a tak je paleta definic tohoto fenoménu relativně široká. Například Kreuder-Sonnen ho charakterizuje jako top down oslabování politických institucí, které mají udržovat stávající demokracii (Kreuder-Sonnen 2018: 453). Bakke a Sitter ho zas vnímají jako záměrný odklon od demokracie a právního státu (Bakke a Sitter 2022).

Kelemen tyto státy, které dle jeho slov „pomalu směřují k autoritářství“, označuje jako největší hrozby pro demokracii v Evropě (2017: 212). Členské státy se totiž ve Smlouvě o EU zavázaly k dodržování souboru základních hodnot, včetně demokracie, pluralismu a právního státu. Demokratický úpadek tedy ohrožuje základní hodnoty EU. Zároveň byl touto smlouvou zaveden mechanismus (článek 7 SEU), v rámci kterého lze sankcionovat státy, které závažným a trvalým způsobem demokratické hodnoty porušují (EU, 2012). EU tak čelí politickému dilematu, jak se s tímto trendem demokratického úpadku vypořádat. Příliš mírná opatření by totiž mohla oslabit EU zevnitř, naopak moc „velká“ opatření by zas mohla způsobit rozpad Unie. O adekvátní reakci a kontrole demokratického úpadku členských států píší Bakke a Sitter, podle kterých by tento trend mohl přerůst v systémovou krizi (Sitter a Bakke 2019). Ačkoli demokratický úpadek není pro následující kapitoly příliš důležitý, slouží jako poslední dílek pomyslné skládačky akademické debaty o demokratickém deficitu. Jestliže totiž platí dříve zmiňovaný Milwardův předpoklad, že EU je demokratická, jelikož ji tvoří demokratické členské státy, pak to znamená, že evropská demokracie čelí značné krizi, která by mohla být zásadní pro celý budoucí vývoj evropské integrace.

2.6 Shrnutí akademické debaty

Přestože existují různé pohledy na demokratický deficit EU, existují témata, na kterých se mnozí autoři shodnou a která se víceméně prolínají celou debatou. Jednou z nejvíce řešených otázek je existence evropského dému, kterou se zabývá jak Weiler (1995), tak i např. Moravcsik (2002) a Scharpf (1997). Na (ne)existenci jednotného evropského lidu nepřímo naráží i autoři zabývající se evropskými volbami, které jsou z důvodu nízké participace občanů označovány jako volby druhého řádu (Reif a Schmitt 1980). Nízkou účast u voleb do EP řeší i Follesdal s Hixem, dle kterých je EU od voličů příliš vzdálená a je tedy pro voliče těžké se v ní vyznat a porozumět jí (Follesdal a Hix 2006). Konkrétně psychologická rovina vzdálenosti EU od voličů je důsledkem malé informovanosti obyvatel, která je projevem nedokonalého fungování evropské veřejné sféry.

Ostatně vnímání EU řeší i Moravcsik, dle kterého lidé z ekonomických periferií a příjemci podpory z veřejného sektoru mají tendenci nahlížet na EU více skepticky (Moravcsik 2002). O podobném problému hovoří i Kaina a Karolewski, kteří upozorňují, že podpora EU veřejností klesla po východním rozšíření (Kaina a Karolewski 2007).

---

¹⁴ Konkrétně na jejich odklon od liberální demokracie. Příkladem mohou být maďarské parlamentní volby v roce 2010, kdy strana Fidesz získala dvoutřetinovou většinu a pravomoc jednostranně změnit ústavu a následně převzala kontrolu nad ekonomikou, médií, soudy a volebním procesem, čímž si zajistila další nadpoloviční většinu v následujících volbách v roce 2014 i v roce 2018. V Polsku zas po výhře strany PiS v roce 2015 nastala čistka v justici.

V rámci východního rozšíření vstoupily do EU země, které byly znatelně chudší než původní členské státy a které vstupem do EU získaly výhody spojené s jednotným trhem. Na tyto výhody upozorňuje Majone. Dokud totiž výhody jednotného trhu převyšují demokratický deficit EU, není tento deficit problémem (Majone 1998).

O dalším poklesu podpory dále hovoří i Sychra a Kratochvíl. Ten se projevil v masivních protestech, které se prohnaly ve státech nejvíce zasažených krizí eurozóny, jelikož občané nebyli spokojeni s nařízeními EU reagujícími na krizi (Kratochvíl a Sychra 2019). Na druhou stranu tato krize, jak sami autoři zmiňují, vedla k politizaci veřejné sféry, což dle Risse vedlo ke zvýšenému pocitu sounáležitosti, jenž symbolizuje vznikající evropský démos (Risse 2014). Na krizi eurozóny reaguje i Kreuder-Sonnen, dle kterého mimořádná opatření přijímaná v rámci krize odstartovala tzv. cyklus autoritářství (Kreuder-Sonnen 2018). V současné době se dle Kelemena potýká evropská demokracie s další hrozbou, kterou představuje demokratický úpadek v Polsku a Maďarsku (Kelemen 2017). Bakke a Sitter v kontextu tohoto trendu varují před možnou systémovou krizí, která bude mít vliv na budoucí vývoj EU (Sitter a Bakke 2019).

3. EMPIRICKÁ ČÁST

Zatímco se mnoho akademiků zaměřuje na chyby ve fungování evropské demokracie, její posilování a potenciální řešení demokratického deficitu, názory samotných občanů akademici v souvislosti s demokratickým deficitem tolik neřeší. Do svých děl o demokratickém deficitu zahrnuje názory založené na průzkumu veřejného mínění jen málokdo. Hoboltová však upozorňuje, že právě pojem „občané“ přitom tvoří většinou základ těchto debat o demokracii, je tedy pozoruhodné, že jejich vnímání demokratického deficitu zas tolik autorů nezkoumá (Hobolt 2012). V současné době si 72 % občanů EU myslí, že výraz „demokratická“ velmi dobře vystihuje EU, ovšem o něco méně občanů (konkrétně 56 %) je spokojeno s aktuálním stavem demokracie v EU (European Commission 2023). Relativně nízká spokojenost se stavem demokracie může svědčit o existenci určitého demokratického deficitu. I když se na první pohled může z těchto čísel zdát, že členské státy jsou v postoji k evropské demokracii konzistentní, ve skutečnosti tomu tak není. Názory na demokracii v Evropě se mezi jednotlivými členskými státy liší v podobné míře jako v akademické debatě na toto téma, a právě těmto názorům a částečně i faktorům, které tyto postoje ovlivňují, se věnuji ve druhé části této bakalářské práce.

Na základě výsledků z akademické debaty budu v této části ověřovat 3 předpoklady. Skrze tyto předpoklady se pokusím shrnout názor občanů na demokracii v Evropě a tím nepřímo i na demokratický deficit EU. Konkrétně budu v následujících kapitolách ověřovat tyto předpoklady:

P1: Spokojenost s demokracií v EU ovlivňuje více faktorů a liší se napříč společnostmi ve členských státech.

P2: Díky sérii krizí došlo k politizaci evropských témat, čímž se zlepšil stav demokracie v EU.

P3: Občané mají pozitivní vztah k demokracii v EU.

P1: Spokojenost s demokracií v EU ovlivňuje více faktorů a liší se napříč společnostmi ve členských státech.

To, že se obyvatelé jednotlivých členských zemí neshodují v názorech na stav demokracie, bylo zmíněno již v úvodu do této části bakalářské práce. Značná variabilita názorů je z následující tabulky vidět na první pohled – 78 % Irů je spokojeno se stavem demokracie v EU, oproti tomu Slováků je spokojeno pouze 39 %, což je značný kontrast. Právě neexistence jednotného postoje ke stavu demokracie, ať už ve členských zemích či v EU, vypovídá o již mnohokrát avizované neexistenci evropského dému. Namísto toho zde máme rozdrobené národy s vlastním vnímáním demokracie v EU. Kdyby totiž existoval jeden evropský lid, byla by i jedna evropská politická sféra, a tedy i relativně jednotný pohled na demokracii. Ten zde ale není, což lze vidět v tabulce č. 1.

Tabulka 1: Spokojenost se stavem demokracie

Členské státy dle doby členství	spokojenost se stavem demokracie v EU (%)	spokojenost se stavem demokracie ve vlastní zemi (%)
Francie	48	50
Belgie	63	65
Lucembursko	72	87
Itálie	58	61
Německo	52	66
Nizozemsko	58	72
Dánsko	76	89
Irsko	78	82
Řecko	41	37
Portugalsko	71	62
Španělsko	55	51
Finsko	63	85
Rakousko	49	64
Švédsko	67	84
Česko	58	59
Estonsko	50	55
Kypr	56	48
Litva	64	45
Lotyšsko	70	62
Maďarsko	56	46
Malta	65	61
Polsko	72	58
Slovensko	39	31
Slovinsko	51	47
Bulharsko	50	39
Rumunsko	52	44
Chorvatsko	62	42
celkem	56	58

Zdroj: Evropská komise, 2023. Standardní Eurobarometr 98: zima 2022-2023.

Někteří autoři upozorňují na vztah mezi spokojeností se stavem demokracie ve vlastní zemi a v EU. Např. Rohrschneider (2002) tvrdí, že spokojenost s národní demokracií souvisí v pozitivním slova smyslu (čím větší na národní úrovni, tím větší na nadnárodní

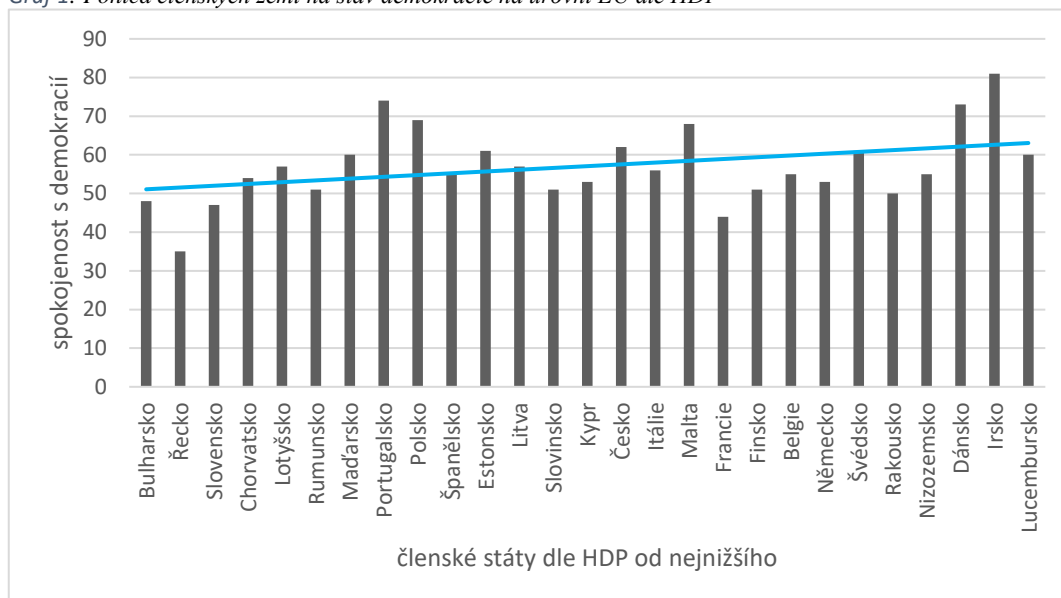
úrovni) se spokojeností s demokracií v EU. Ostatně i z tabulky lze vyčíst, že společnosti ve členských státech, které jsou více spokojeny s demokracií ve své vlastní zemi, mají tendenci lépe nahlížet i na demokracii v EU (jsou to konkrétně státy v první polovině tabulky). Nejlépe to lze vidět naopak na negativním případě Řeků a Slováků, jelikož tito občané jsou nejméně spokojeni jak se stavem demokracie ve své zemi, tak i v EU. A naopak spokojení Dánové či Lucemburčané, kteří hodnotí nejlépe stav demokracie ve svých státech, vnímají nadprůměrně pozitivně i stav v EU. Tuto skutečnost vysvětluje i již zmiňovaná Hoboltová tím, že občané používají své názory na národní demokratické instituce jako určité vodítko při hodnocení evropských institucí (Hobolt 2012: 91). Ostatně její argument zapadá i do Hixovy a Follesdalovy teorie psychologické vzdálenosti EU (viz dříve). Konkrétně autoři upozorňují, že je pro veřejnost složité pochopit fungování institucí EU, protože se liší od domácích institucí, takže i zde lze vidět, že se občané skutečně snaží hledat nějaké podobnosti při snaze pochopit fungování EU. Obecně je zde také důležité upozornit, že v celkovém součtu se spokojenost občanů se stavem demokracie ve vlastním státě a na evropské úrovni zas tak zásadně neliší.

Zajímavá je v této tabulce i „štěpící linie“ východního rozšíření. Jak lze vidět na hodnotách v tabulce, obyvatelé států, které vstoupily do EU/ES před rokem 2004, tedy před východním rozšířením, mají tendenci být více spokojeni se stavem demokracie ve své vlastní zemi spíše než v EU (což lze na první pohled vidět například u Lucemburska, Finska, Dánska a Švédska). Naopak obyvatelé těch států, které vstoupily do EU po roce 2004, jsou spíše spokojeni se stavem demokracie v EU než ve vlastní zemi. Tento inverzní vztah vysvětluje ve své studii Sánchez-Cuenca (2000). Dle něj je tomu tak, protože čím je horší mínění o národním politickém systému, tím nižší jsou náklady přenosu suverenity (ibid. 147). V rámci východního rozšíření přistoupily do EU státy, které měly kratší demokratickou historii, jelikož byla drtivá většina součástí východního bloku. Tato zkušenost s nedemokratickým režimem se pravděpodobně projevuje na kvalitě demokratických institucí dodnes (což lze vyčíst ze spokojenosti obyvatel těchto států se stavem demokracie ve vlastní zemi, je o poznání nižší než u „původních“ států). Zároveň tyto země pozitivněji hodnotí stav demokracie na nadnárodní úrovni než na té státní.

Nejen, že tyto „novější“ členské státy nemají tak bohatou zkušenost s demokracií, zároveň mají obecně nižší HDP než „původní“ členské státy, tedy jsou méně ekonomicky vyspělé. Vysvětlení těchto rozdílných pohledů se tedy nabízí i skrze ekonomickou vyspělost členských zemí – ostatně tento argument je částečně založen na Majoneho teorii efektivity (pokud je pro státy členství ekonomicky výhodné, nemají problém s delegací pravomocí na nadnárodní úroveň) (Majone 1998). Pravděpodobně by tedy tyto státy neměly mít problém ani s fungováním demokracie na nadnárodní úrovni, když jsou vlády ochotny na ni delegovat své pravomoci. Jelikož chudší státy jsou spíše čistými příjemci, dá se očekávat, že ze členství profitují o něco více než bohatší státy a tím pádem, že budou spokojenější se stavem demokracie. Jak ale lze vyčíst z následujícího grafu, obecný trend spokojenosti se stavem demokracie v EU spíše roste společně s výškou HDP, čímž se naopak potvrzuje Moravcsikovo tvrzení, že ekonomické periferie vnímají EU kritičtěji.

Graf 1: Pohled členských zemí na stav demokracie na úrovni EU dle HDP

Zdroje: Eurostat, 2022. Volume of indices of GDP per capita, 2021. 15.12.2022. (https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php?title=GDP_per_capita,_consumption_per_capita_and_price_level_indices#Relative_volumes_of_GDP_per_capita, 26.2.2023).
Evropská Komise, 2022. Standardní Eurobarometr 96: Zima 2021-2022.

Vztah mezi ekonomickou vyspělostí členských států a spokojeností se stavem demokracie v EU není zcela jednoznačný, jelikož mezi státy jsou vidět značné rozdíly. Největší rozdíl je vidět konkrétně mezi Maltou a Francií a mezi Irskem a Lucemburskem, což jsou podobně bohaté státy a zároveň mají odlišné pohledy na demokracii. Kdyby měla pouze ekonomická situace členských států vliv na již mnohokrát zmiňovanou spokojenost, hodnoty na grafu by postupně rostly závisle na ekonomické úrovni, což se ale neděje. Navíc zde vidíme i velké odchylky v případě Portugalska a Polska, což opět dokazuje, že tento vztah není tak jasný.

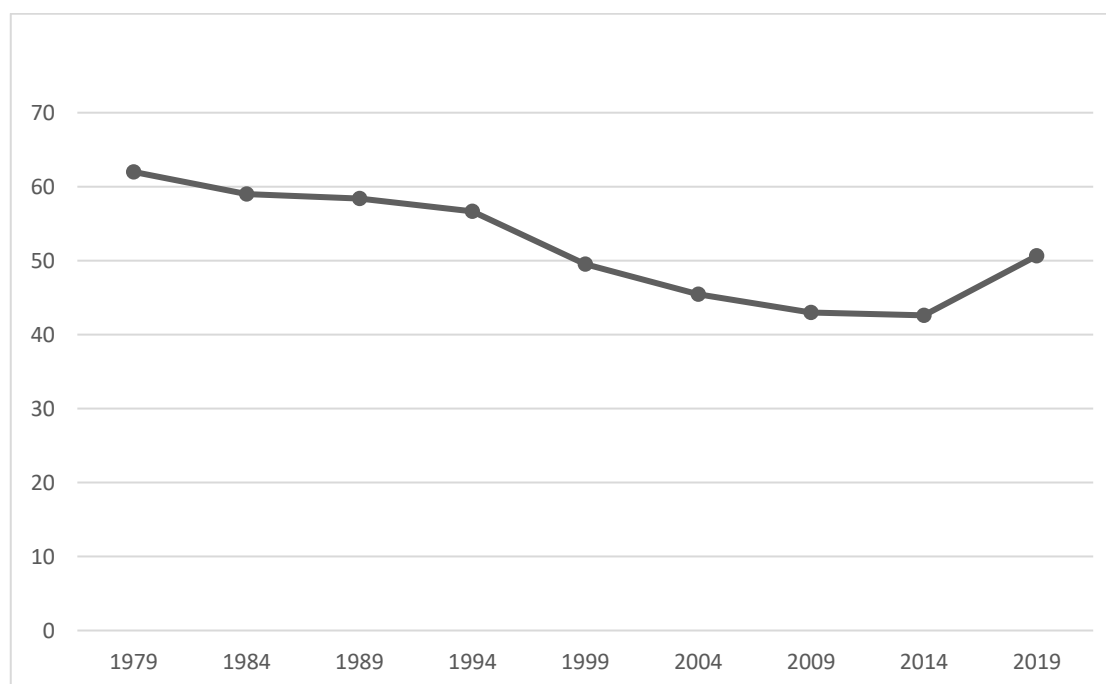
Na spokojenost jednotlivých společností v členských státech s fungováním demokracie v EU má tedy vliv jak hospodářský blahobyt dané země (méně bohaté státy jsou méně spokojené se stavem demokracie v EU) tak politický faktor. Státy s větší demokratickou zkušeností totiž obecně vnímají demokracii v EU pozitivněji než státy východního rozšíření, ovšem ve srovnání se spokojeností na národní úrovni jsou naopak se stavem demokracie v EU spokojeny více státy východního rozšíření. Rohrschneider a Loveless ve své studii popisují vztah mezi tímto ekonomickým a politickým faktorem při hodnocení demokratického charakteru EU. Dle nich obyvatelé méně bohatých států mají tendenci upřednostňovat při hodnocení demokratického deficitu ekonomické faktory a na druhou stranu obyvatelé bohatších států hodnotí tuto problematiku spíše skrze politické faktory (kvalitu institucí, apod.) (Rohrschneider a Loveless 2010). V nejméně bohatých zemích totiž veřejnost zobecňuje své vnímání národních ekonomických podmínek na úroveň EU. Jelikož jsou tyto podmínky obecně nepříznivé, veřejnost se domnívá, že ji EU nereprezentuje. Naopak v bohatších zemích své soudy veřejnost zakládá na srovnání kvality národních institucí a institucí EU (ibid. 1042). Veřejnost v EU tedy posuzuje demokracii na nadnárodní úrovni dle odlišných měřítek. Z toho vyplývá,

že pro každého je při hodnocení demokracie důležité něco jiného, tedy že každý má jinou představu o demokracii.

P2: Díky sérii krizí došlo k politizaci evropských témat, čímž se zlepšil stav demokracie v EU.

Když byly v roce 1979 zavedeny přímé volby do EP, očekávalo se, že to posílí demokratický rozměr EU. Lidé totiž přijmou politickou autoritu a budou ji akceptovat pouze tehdy, pokud mají možnost si ji sami zvolit (Plescia et al. 2020). Ačkoli lidé dostali tuto možnost, někteří akademici upozorňují na to, že volby nepřinesly očekávané „spojení“ mezi voliči a tvůrci politik EU (např. Follesdal a Hix 2006). Tento fakt je znázorněn na následujícím grafu, kde je vidět, že od prvních voleb v roce 1979 volební účast klesala (přičemž by se naopak mohl očekávat nárůst v čase, jelikož se dá předpokládat, že si lidé zvyknou k těmto volbám chodit, což se očividně nezdařilo). Tím, jak účast u voleb postupně klesala, se dá říci, že se EU od voličů více „vzdalovala“, protože o složení EP rozhodoval stále menší počet voličů, ale pravomoci postupně narůstaly.

Graf 2: Účast u voleb do EP v čase

Zdroj: European Parliament in collaboration with Kantar, 2019. Turnout by country: Final results. 22.10.2019. <https://www.europarl.europa.eu/election-results-2019/en/turnout/>.

Na následujícím grafu je také zajímavá relativně vysoká volební účast v několika prvních volbách. Voliče částečně motivoval fakt, že je to něco nového, ale takováto účast je zároveň způsobena povinnou volební účastí téměř v polovině členských zemí¹⁵ (Franklin a Russo 2020: 308). Dá se tedy říci, že zájem obyvatel o evropské volby byl do jisté míry vynucený. Postupně do ES/EU přistupovaly členské státy, které povinnou účast u voleb do EP nevyžadovaly a účast tak klesala. To se ale změnilo v posledních volbách do EP

¹⁵ Konkrétně v Itálii, Belgii, Lucembursku.

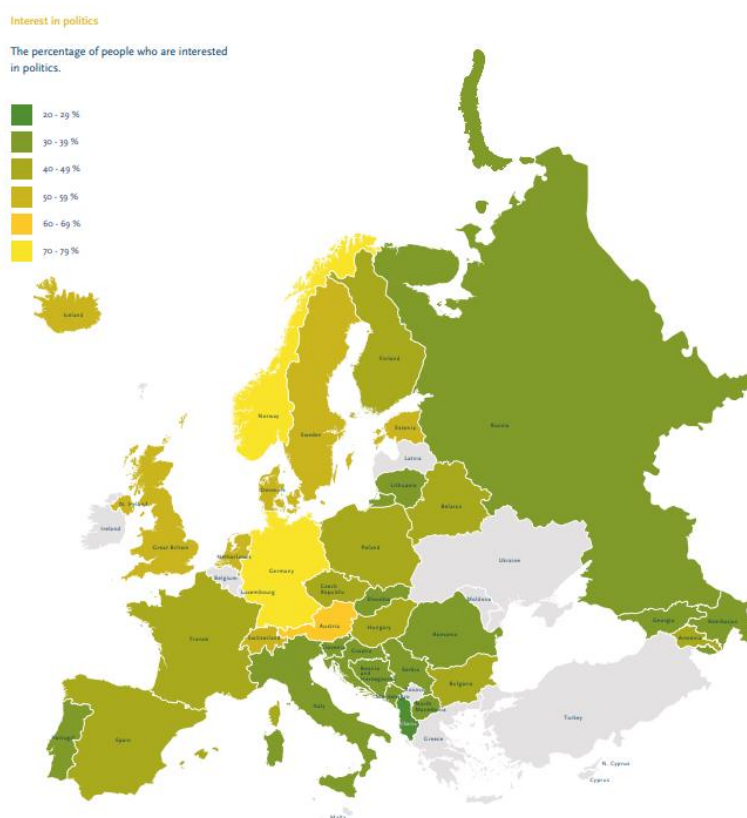
v roce 2019, kdy volební účast poprvé v historii narostla. Jak bylo dříve popsáno, krize eurozóny měla i pozitivní vliv na evropskou integraci – došlo k politizaci integračního procesu, díky čemuž by se dalo očekávat, že se lidé začali více zajímat o politiku a díky tomu v roce 2019 narostla volební účast. EP tento nárůst dokonce označil „symbolem dobrého stavu demokratické EU“ (EP 2019). Kromě toho, že z jednoho případu nelze vyvozovat dlouhodobější výsledky, upozorňují někteří autoři i na jiné důvody, proč brát tento nárůst volební účasti s rezervou. Tento závěr je relativně předčasný, protože jak upozorňuje například Schäfer, stále je volební účast u voleb do EP poměrně nízká a existuje zde značný „euro gap“, rozdíl mezi volební účastí v národních volbách a ve volbách do EP (Schäfer 2021: 523). Kromě toho, že je tato volební účast stále nízká, k volbám odmítají chodit lidé, kteří s EU nesouhlasí (Plescia et al. 2020). K mírnému zlepšení legitimacy díky volbám tak dochází spíše mezi lidmi, kteří se voleb účastní a zajímají se alespoň trochu o politiku, než mezi těmi, kteří tuto legitimitu zcela odmítají. V důsledku krize eurozóny také narostla podpora vyzyvatelských stran¹⁶ (Hobolt a Tilley 2016). Mnoho voličů reagovalo na ekonomické potíže odklonem od tradičních stran a naopak se rozhodlo pro nové vyzyvatelské strany, které odmítají mainstreamový konsenzus o evropské integraci. Těžko tak lze za indikátor zlepšujícího se stavu demokracie považovat více hlasů pro strany, které kritizují samotné demokratické fungování EU.

Nízká účast u voleb vypovídá o nejednotné politické kultuře, která se projevuje například odlišným zájmem o politiku mezi jednotlivými členskými státy. Na následující mapě si můžeme všimnout, že největší zájem o politiku mají Rakušané. Mezi státy jsou ale viditelné rozdíly – na Slovensku či v Rumunsku je mnohem nižší zájem o politiku než Německu nebo ve Švédsku.

---

¹⁶ Challenger parties

Mapa 1: Zájem o politiku v evropských zemích

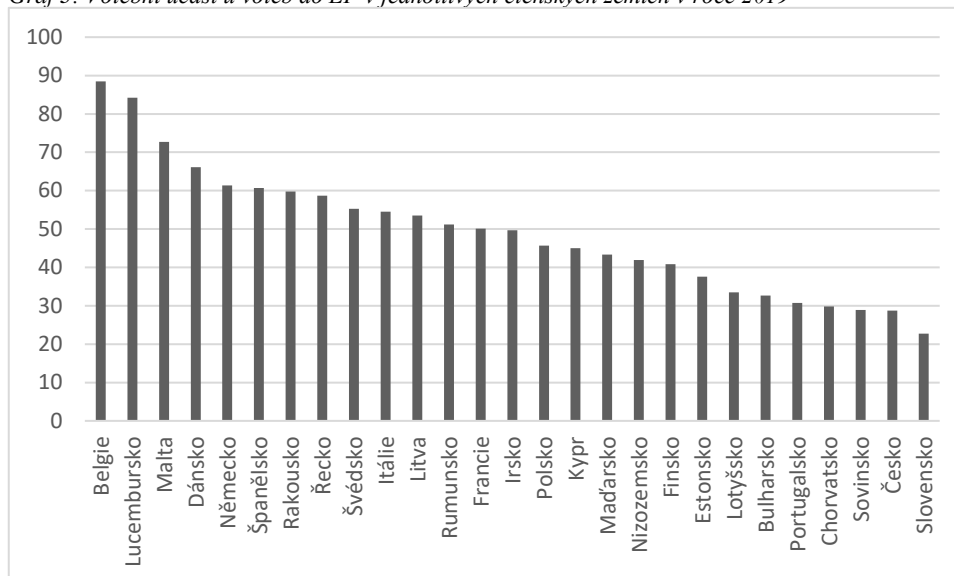

Zdroj: Halman, L., Reeskens, T., Sieben, I., & Zundert, M. van. (2022). Atlas of European Values: Change and Continuity in Turbulent Times. *Open Press TiU*. <https://doi.org/10.26116/6p8v-tt12>.

Obecně je vidět, že obyvatelé severních států se zajímají o politiku více, než obyvatelé jižních států. Tento jev vysvětlují Van Deth a Elf skrze roli ekonomické vyspělosti jednotlivých států (tedy zde opět vidíme onu „štěpící linii“ ekonomické vyspělosti). Tvrdí, že čím vyšší je úroveň ekonomického rozvoje, tím vyšší je souhrnná úroveň politické angažovanosti a nižší úroveň politické apatie (Van Deth a Elff 2004). S hospodářským růstem totiž rostou i státní zásahy do ekonomiky – čím vyšší je reálný příjem na obyvatele, tím větší (než dříve) podíl národního produktu budou vlády utrácet, s čímž roste i počet činností, na které se vztahují vládní regulace či dotace. V důsledku toho se zároveň zvyšuje i počet lidí vystavených politickým podnětům, kteří mají větší motivaci se o politiku zajímat (Van Deth a Elff 2004: 486). Přestože ekonomická vyspělost členských států tedy nemá, jak bylo vysvětleno dříve, tak jednoznačný vliv na spokojenost s demokracií, má velký vliv na zájem obyvatel o politiku. Vidíme zde, že ekonomická různorodost jednotlivých členských států tvoří překážku ve vytvoření jedné politické kultury, a tak i jednotného evropského lidu.

Ačkoli Hoboltová ve svém článku „Divided in Unity“ reaguje na volby z roku 2014, toto označení se dá uplatnit na volby do EP obecně (Hobolt 2015). Onu „rozdělenost v jednotě“ v tomto smyslu ovšem indikuje právě zmiňovaná odlišná politická kultura, jejíž dalším projevem je odlišná volební účast.

Graf 3: Volební účast u voleb do EP v jednotlivých členských zemích v roce 2019

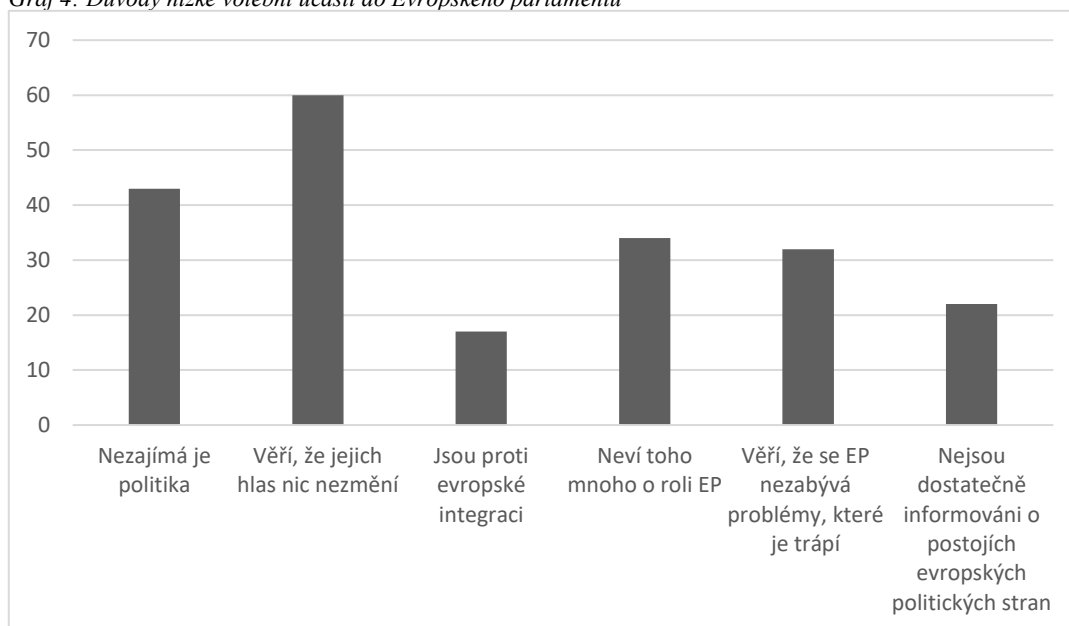

Zdroj: European Parliament in collaboration with Kantar, 2019. Turnout by country: Final results. 22.10.2019. <https://www.europarl.europa.eu/election-results-2019/en/turnout/>.

Největší volební účast je sice v Belgii a Lucembursku, ovšem je nutné podotknout, že zde je účast u voleb povinná. Zatímco tak v Belgii či v Lucembursku byla volební účast ve volbách do EP v roce 2019 vyšší než 80 %, v Čechách a na Slovensku byla nižší než 30 %. Takovýto rozdíl mezi jednotlivými členskými zeměmi zapříčiňují strukturální faktory jako je povinná volební účast, první volby do EP konané v členském státě nebo volební význam a nebo sekvence voleb (Hosli et al. 2022). Už jen samotný fakt, že existují určité faktory, které způsobují odlišnou účast u voleb, signalizuje, že zde není žádný jednotný démos. Kdyby zde totiž existoval jednotný evropský lid, účast u voleb by se mezi jednotlivými členskými státy tak zásadně nelišila, jelikož by lidé v jednotlivých členských státech měli podobnou motivaci jít k volbám.

Nejčastějším argumentem lidí, kteří nechodí k volbám, je na základě dat z Eurobarometru víra, že jejich hlas nic nezmění. Tento argument částečně vystihuje „institucionální vzdálenost“, o které se zmiňoval Hix s Follesdalem – volební kontrola Rady a Komise je příliš vzdálená. Tento cynismus svědčí o určitém nedostatku v demokracii. Demokracie je obecně definována jako vláda lidu. Nicméně pokud lidé věří, že jejich hlas nic nezmění, vláda lidu v jejich očích pravděpodobně nefunguje tak, jak by ideálně měla.

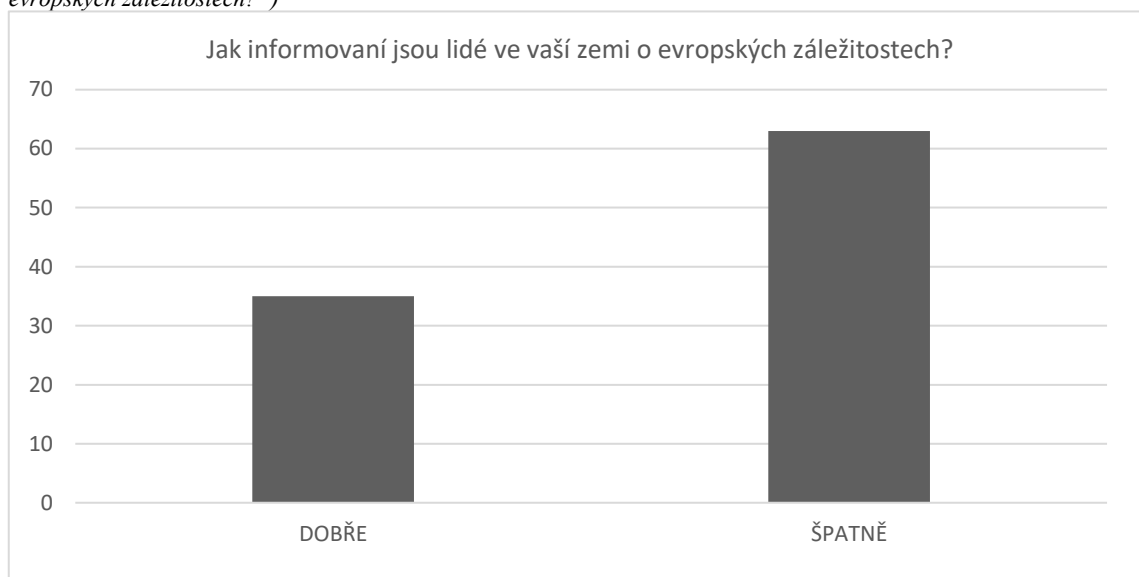
Graf 4: Důvody nízké volební účasti do Evropského parlamentu

Zdroj: Evropská komise, 2023. Standardní Eurobarometr 98: zima 2022-2023.

Na tomto grafu je nicméně pozoruhodné také značné množství lidí, kteří nechodí k volbám, jelikož jsou proti evropské integraci. Tento problém byl avizován již dříve. Tito lidé pravděpodobně nemají vhodnou stranu, která by je v EP zastupovala, jelikož kvůli svým postojům nechodí k volbám. V EP tedy pravděpodobně nejsou zastoupeny všechny názorové proudy obyvatel. Na základě představených názorů jednotlivých lidí, kteří nechodí k volbám do EP, lze tak vyvodit závěr, že evropská demokracie stále trpí určitým nedostatkem. Ovšem zde je potřeba zdůraznit fakt, že tyto názory mají pouze lidé, kteří neparticipují u voleb. Existuje zde tedy značné procento lidí, kteří jsou se stavem demokracie v EU spokojeni, věří, že jejich hlas má váhu a že evropská integrace je přínosný a důležitý projekt. V tomto kontextu ještě stojí za zmínku značné množství lidí, kteří nechodí k volbám do EP ať už z toho důvodu, že toho o roli EP moc neví, nebo nejsou dostatečně informováni o postojích jednotlivých evropských stran. Tento problém špatné informovanosti se totiž dle dalšího grafu týká i těch, kteří k volbám chodí.

Graf 5: Informovanost o evropských záležitostech (odpověď na otázku „Jak informovaní jsou lidé ve vaší zemi o evropských záležitostech?“)

Zdroj: Evropská komise, 2023. Standardní Eurobarometr 98: zima 2022-2023.

Velké množství, konkrétně 63 %, obyvatel EU je toho názoru, že jsou jejich spoluobčané špatně informovaní o evropských záležitostech, přičemž pouhých 35 % si myslí, že jsou informovaní dobře. Jak již bylo zmíněno dříve, špatná informovanost obyvatel, či obecněji špatné fungování veřejné sféry, je např. dle Crombeze základní podstata demokratického deficitu (Crombez 2003). Vidíme tedy, že přestože v rámci krize eurozóny možná došlo k vyšší politizaci evropských témat, veřejnost zůstává i nadále špatně informovaná o dění v EU. Demokratický deficit zde tak stále existuje.

Tento předpoklad se na základě daných argumentů tedy nepotvrdil. Volební účast ve volbách v roce 2019 sice poprvé narostla, není to však známka toho, že by se v EU utvořil démos¹⁷. Zájem o politiku se totiž mezi jednotlivými členskými státy stále liší a zároveň se liší i volební účast u voleb do EP v jednotlivých členských státech. Zájem o volby do EP je i přes drobný nárůst stále řádově nižší než o volby na národní úrovni. Nejvíce lidí, kteří nechodí k volbám, takto činí z toho důvodu, že mají pocit, že jejich hlas nic nezmění, což může nasvědčovat o určitém demokratickém deficitu. Deficit se projevuje i ve fungování veřejné sféry, jelikož lidí, kteří si myslí, že jsou jejich spoluobčané dobře informovaní o evropských záležitostech, je mnohem méně než lidí, kteří si myslí, že jsou jejich spoluobčané informovaní špatně. Ani po určité politizaci evropských témat v rámci krize eurozóny tedy veřejná sféra nefunguje tak, jak by měla a evropská demokracie má tak stále jisté mezery.

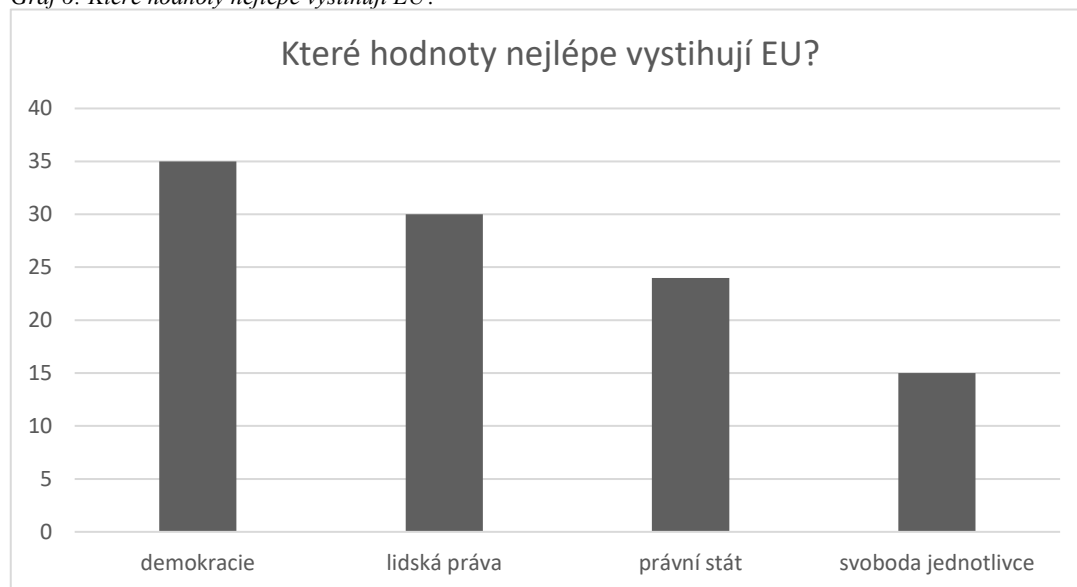
P3: Občané mají pozitivní vztah k demokracii v EU.

Jak již bylo řečeno v úvodu, demokracie je jednou ze základních hodnot EU. Dle občanů tato hodnota dokonce nejlépe vystihuje EU, což znamená, že k této hodnotě mají pozitivní

¹⁷ Právě neexistující démos je dle Weilera příčinou demokratického deficitu, tím by se tedy tento deficit vyřešil.

vztah. Díky tomuto postoji tak lze soudit, že někteří občané sice vnímají stav demokracie v EU kritičtěji než ostatní, nicméně kdyby na evropskou demokracii nebylo nahlíženo pozitivně, pravděpodobně by tato hodnota nevystihovala nejlépe EU. Ani nedostatky řešené v rozsáhlé debatě o demokratickém deficitu, ani nedokonalé fungování veřejného prostoru či evropských voleb tak pravděpodobně na vnímání demokracie jako součásti EU nemají zcela zásadní vliv.

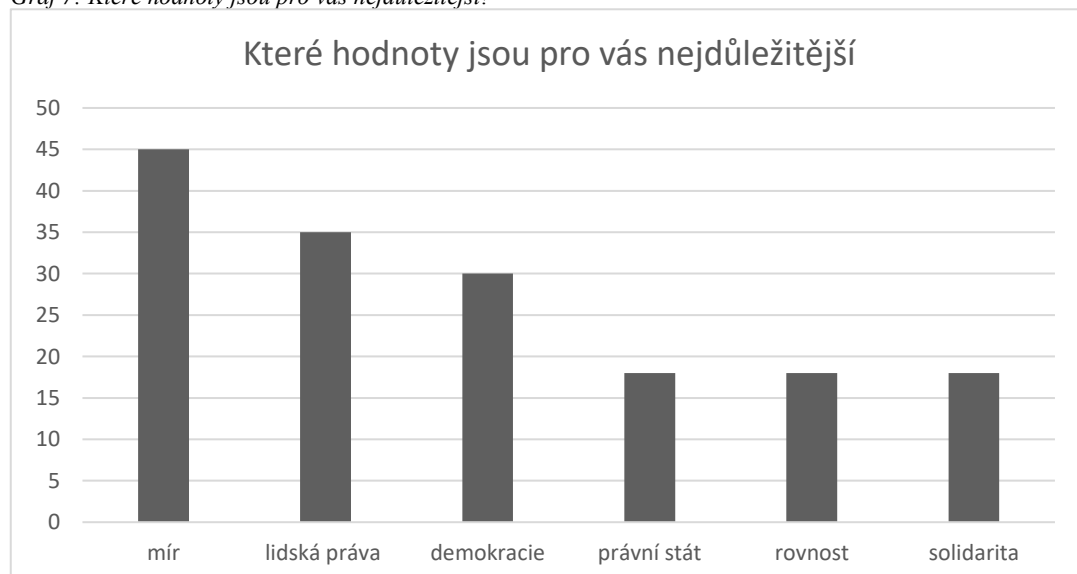
Graf 6: Které hodnoty nejlépe vystihují EU?

Zdroj: Evropská komise, 2023. Standardní Eurobarometr 98: zima 2022-2023.

Ačkoli se na základě předchozích grafů či akademické debaty může zdát, že EU trpí demokratickým deficitem, demokracie tak i nadále zůstává její základní charakteristikou. Tato hodnota dle občanů vystihuje fungování EU lépe než dodržování lidských práv, zásad právního státu, či svobody jednotlivce. Na druhou stranu, jak lze vidět na druhém grafu, dodržování lidských práv je pro občany o něco málo důležitější než demokracie.

Graf 7: Které hodnoty jsou pro vás nejdůležitější?

Zdroj: Evropská komise, 2023. Standardní Eurobarometr 98: zima 2022-2023.

Pozitivní vztah k evropské demokracii ještě zdůrazňuje fakt, že demokracie není pro Evropany tak důležitá jako lidská práva či mír, a i přes to je to první hodnota, kterou si většina obyvatel vybaví, když se řekne EU. Je zkrátka nedílnou součástí evropské identity, což může být do jisté míry utvrzováno i apelem na demokracii jak ve vnějších evropských činnostech (prosazování hodnot v např. rámci obchodní politiky), tak i v těch vnitřních, jak již bylo nastíněno v kapitole o aktuálních trendech v akademické debatě o demokratickém deficitu (democratic backsliding).

Jak bylo popsáno u prvního předpokladu, jednotlivé členské státy však nahlíží na evropskou demokracii (zejména na její stav) odlišně. Z odlišných názorů lze soudit, že každý stát má od evropské demokracie jiné očekávání, což značně znesnadňuje existenci jedné univerzální evropské demokracie. Kvůli tomu je poměrně obtížné hledat v ní konkrétní nedostatky. To, že je evropská demokracie vnímána odlišně tak plyne i ze samotné akademické debaty, kde každý autor hledá chyby ve fungování EU v něčem jiném.

4. ZÁVĚR

Prvním cílem této práce bylo zmapovat akademickou debatu o demokratickém deficitu EU a poukázat na faktory, na jejichž existenci akademici dokládají existenci demokratického deficitu. Druhým cílem bylo dokázat, že ačkoli v EU existuje jistý demokratický deficit, nejedná se o zcela závažný problém, jelikož to nemá výrazný dopad na vnímání demokratičnosti EU z perspektivy občanů. Abych těchto cílů dosáhla, nejdříve jsem v první části poukázala na různé rozměry demokratického deficitu představené v akademické debatě o tomto tématu. Jednotlivé charakteristiky tohoto deficitu byly roztrženy do čtyř kategorií na základě konkrétních příčin demokratického deficitu. Kromě základních pohledů hlavních představitelů jednotlivých tradic zde zaznívali jak pokračovatelé v tomto směru, tak i kritici, díky čemuž jsem chtěla objevit případný opakující se narativ napříč jednotlivými kategoriemi. Tato část byla důležitá pro následnou formulaci předpokladů, skrze které jsem chtěla dokázat druhý cíl této práce. Výsledky této debaty, ze kterých jsem následně vycházela byly formulovány na konci první části bakalářské práce. Jednalo se konkrétně o neexistenci jednotného evropského dému; druhořadé evropské volby; vzdálenost EU od obyvatel; nedokonalé fungování veřejné sféry, ale i její politizace v rámci krize eurozóny; výhody jednotného vnitřního trhu převyšující demokratický deficit a předpoklad, že ekonomické periferie vnímají EU více skepticky.

Ve druhé části bakalářské práce jsem zkoumala empirické ukazatele demokratického deficitu či, dle názvu této práce, samotnou „perspektivu občanů“. Na základě výsledků akademické debaty jsem formulovala 3 předpoklady, které jsem následně ověřovala skrze data z průzkumů veřejného mínění. První předpoklad zněl „Spokojenost s demokracií ovlivňuje více faktorů a liší se napříč společnostmi ve členských státech“. Tento předpoklad vycházel z kombinace několika klíčových tezí plynoucích z akademické debaty, konkrétně z Weilerovy teze o neexistenci evropského lidu, z Majoneho předpokladu, že demokratický deficit není problém, protože ho převažují výhody spojené s jednotným trhem, a z Moravscikovo úsudku, že ekonomické periferie vnímají EU kritičtěji. V této části bylo dokázáno, že se ona spokojenost mezi jednotlivými společnostmi členských států EU skutečně liší, což vypovídá o neexistenci evropského dému. Na nahlížení na stav demokracie má vliv jak hospodářský blahobyt dané země (méně bohaté státy jsou méně spokojené), tak politický faktor (státy s větší demokratickou zkušeností vnímají demokracii v EU pozitivněji než státy východního rozšíření, tedy státy s kratší demokratickou tradicí). Občané jednotlivých členských států používají při nazírání na stav demokracie v EU rozdílná měřítka – zatímco obyvatelé méně bohatých států mají při hodnocení tendenci upřednostňovat ekonomické faktory, obyvatelé bohatších států kladou důraz na faktory politické (např. kvalitu institucí). Jelikož pro každého je při hodnocení demokracie důležité něco jiného, dá se soudit, že každý má jinou představu o evropské demokracii.

Ve druhém předpokladu („Díky sérii krizí došlo k politizaci evropských témat, čímž se zlepšil stav demokracie EU“) jsou reflektovány jak problematika voleb do EP a tzv. vzdálené Evropy zmiňované Hixem a Folledsalem, tak i aktuální trendy – konkrétně názor, že v rámci série krizí došlo k politizaci evropských témat, tedy i fungování

evropského veřejného prostoru. Cílem bylo dokázat určitou existenci demokratického deficitu i po avizovaném zlepšení fungování veřejného prostoru po krizi eurozóny (tedy tento předpoklad vyvrátit). Bylo zde dokázáno, že i přes nárůst účasti u voleb do EP v roce 2019 tyto volby stále zůstávají druhořadými. Lidé k těmto volbám nechodí nejčastěji z toho důvodu, že mají pocit, že jejich hlas nic nezmění. Existence demokratického deficitu se kromě voleb do EP projevuje i ve fungování veřejné sféry – množství lidí, kteří si myslí, že jsou jejich spoluobčané špatně informovaní o dění v EU jasně převyšuje množství lidí, kteří si myslí, že jsou informováni dobře. Zároveň bylo i zde, podobně jako u předchozího předpokladu, dokázáno, že evropský démos ani po sérii krizí neexistuje. Mezi jednotlivými členskými státy se totiž stále liší volební účast a zájem o politiku. I v neexistenci jednotného evropského lidu lze (dle Weilera) vidět příčinu demokratického deficitu, takže i tímto bylo dokázáno, že určitý projev demokratického deficitu v EU stále je.

Třetí předpoklad byl formulován na základě samotného cíle bakalářské práce, tedy že demokratický deficit nemá výrazný dopad na vnímání demokratičnosti EU. Tento předpoklad se podařilo dokázat, jelikož zde bylo znázorněno, že pojem „demokracie“ dle občanů nejlépe vystihuje fungování EU i přes to, že to pro ně není nejdůležitější hodnotou. Tato skutečnost svědčí o pozitivním vztahu k evropské demokracii. Navzdory určité přítomnosti demokratického deficitu tak z pohledu občanů demokracie zůstává nedílnou součástí evropské identity. Demokratický deficit tedy pravděpodobně nepředstavuje tak velký problém, jak je vnímáno některými autory představenými v akademické debatě.

Jelikož jednotlivé členské státy mají různou představu o stavu demokracie v EU, je těžké hledat jeden univerzální standard evropské demokracie, na základě kterého by se daly vyvozovat výsledky o demokratickém deficitu. O tom svědčí i různorodost a obsáhlost samotné akademické debaty. Evropská demokracie je tedy spíše lichý pojem, pod kterým si každý představí něco trochu jiného. Je to způsobeno zejména odlišnou politickou kulturou jednotlivých členských států a neexistujícím jednotným evropským démem. I přes to je ale demokracie vnímána jako atribut, který EU nejlépe vystihuje, proto je potřeba demokratickou legitimitu EU zvyšovat a stále přibližovat EU k běžným občanům, aby na demokracii bylo nahlíženo převážně pozitivně i nadále. A právě kvůli tomuto je důležitá i akademická debata o demokratickém deficitu, která pro EU představuje jakousi strukturovanou kritiku, na základě které může EU posílit svoji legitimitu.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BAKKE, Elisabeth a Nick SITTER, 2022. The EU's *Enfants Terribles* : Democratic Backsliding in Central Europe since 2010. *Perspectives on Politics* [online]. **20**(1), 22–37. ISSN 1537-5927, 1541-0986. Dostupné z: doi:10.1017/S1537592720001292.

BONDE, Jens-Peter, 2011. The European Union's Democratic Deficit: How to Fix It. *The Brown Journal of World Affairs*. **17**(2), 147–162. ISSN 1080-0786.

BŘICHÁČEK, Tomáš, 2015. Demokratický deficit EU: mýty a skutečnost. *Centrum pro studium demokracie a kultury* [online] [vid. 2022-08-25]. Dostupné z: <https://www.cdk.cz/demokraticky-deficit-eu-myty-skutecnost>.

CAPORASO, James a Sidney TARROW, 2008. Polanyi in Brussels:1 European Institutions and the Embedding of Markets in Society.

CEDERMAN, Lars-Erik, 2000. Nationalism and Bounded Integration: What It Would Take to Construct a European Demos. *Robert Schuman Centre for Advanced Studies*. **2000**(34), 46.

CROMBEZ, Christophe, 2003. The Democratic Deficit in the European Union: Much Ado about Nothing? *European Union Politics* [online]. **4**(1), 101–120. ISSN 1465-1165. Dostupné z: doi:10.1177/1465116503004001583.

D'AZEGLIO, Massimo, 1867. Já miei ricordi . 1. vyd. Florencie: G. Barbèra.

DELORS, Jacques, 1988. EC Bulletin No.2-367/157. 6.7.1988.

Dům evropských dějin, nedat. Poslání a vize: Proč Dům evropských dějin. (<https://historia-europa.ep.eu/cs/proc-dum-evropskych-dejin>).

EP, 2019. The 2019 Post-electoral survey: Have European elections entered a new dimension? Eurobarometer Survey 91.5 of the European Parliament. *European Parliament a Kantar*. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/at-your-service/files/be-heard/eurobarometer/2019/post-election-survey-2019-complete-results/report/en-post-election-survey-2019-report.pdf>.

EU, 2012. Ústřední věstník Evropské unie: Smlouva o Evropské unii (konsolidované znění). 26.10.2012. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506->

fd71826e6da6.0008.02/DOC_1&format=PDF.

EUROPEAN COMMISSION, 2023. Standard Eurobarometer 98- Winter 2022-2023 - Public opinion in the European Union - Annexes.

FOLLESDAL, Andreas a Simon HIX, 2006. Why There is a Democratic Deficit in the EU: A Response to Majone and Moravcsik. *JCMS: Journal of Common Market Studies* [online]. **44**(3), 533–562. ISSN 1468-5965. Dostupné z: doi:10.1111/j.1468-5965.2006.00650.x.

FRANKLIN, Mark N. a Luana RUSSO, 2020. The 2019 European Elections: something old, something new, something borrowed, and something green. *Italian Political Science Review/Rivista Italiana di Scienza Politica* [online]. **50**(3), 307–313. ISSN 0048-8402, 2057-4908. Dostupné z: doi:10.1017/ipo.2020.32

GOETZE, Stefan a Berthold RITTBERGER, 2010. A matter of habit? The sociological foundations of empowering the European Parliament. *Comparative European Politics* [online]. **8**(1), 37–54. ISSN 1472-4790, 1740-388X. Dostupné z: doi:10.1057/cep.2010.3.

HOBOLT, Sara B. a James TILLEY, 2016. Fleeing the centre: the rise of challenger parties in the aftermath of the euro crisis. *West European Politics* [online]. **39**(5), 971–991. ISSN 0140-2382, 1743-9655. Dostupné z: doi:10.1080/01402382.2016.1181871.

HOBOLT, Sara B., 2012. Citizen Satisfaction with Democracy in the European Union*: Citizen satisfaction with democracy in the European Union. *JCMS: Journal of Common Market Studies* [online]. **50**, 88–105. ISSN 00219886. Dostupné z: doi:10.1111/j.1468-5965.2011.02229.x

HOBOLT, Sara B., 2015. The 2014 European Parliament Elections: Divided in Unity?: European Parliament elections. *JCMS: Journal of Common Market Studies* [online]. **53**, 6–21. ISSN 00219886. Dostupné z: doi:10.1111/jcms.12264.

HOLLAND, Stuart, 1980. *Uncommon Market: Capital, Class and Power in the European Community*. New York: St. Martin's Press.

HOSLI, Madeleine O., Jaroslaw KANTOROWICZ, Marijn A.M. NAGTZAAM a Martijn I. HAAS, 2022. Turnout in European parliament elections 1979–2019.

European Politics and Society [online]. 1–23. ISSN 2374-5118, 2374-5126. Dostupné z: doi:10.1080/23745118.2022.2137918.

KAINA, Victoria a Ireneusz P. KAROLEWSKI, 2007. Why we should not believe every lesson Andrew Moravcsik teaches us: A response. *Politische Vierteljahresschrift* [online]. **48**(4), 740–757. ISSN 0032-3470, 1862-2860. Dostupné z: doi:10.1007/s11615-007-0130-6.

KANIOK, Petr, 2011. Statická, či dynamická unie. Euroskepticismus a vnitřní legitimita evropské integrace. *Mezinárodní vztahy*. 11(4), 16.

KELEMEN, R. Daniel, 2017. Europe's Other Democratic Deficit: National Authoritarianism in Europe's Democratic Union. *Government and Opposition* [online]. **52**(2), 211–238. ISSN 0017-257X, 1477-7053. Dostupné z: doi:10.1017/gov.2016.41.

KRATOCHVÍL, Petr a Zdeněk SYCHRA, 2019. The end of democracy in the EU? The Eurozone crisis and the EU's democratic deficit. *Journal of European Integration* [online]. **41**(2), 169–185. ISSN 0703-6337, 1477-2280. Dostupné z: doi:10.1080/07036337.2019.1569001.

KREUDER-SONNEN, Christian, 2018. An authoritarian turn in Europe and European Studies? *Journal of European Public Policy* [online]. **25**(3), 452–464. ISSN 1350-1763, 1466-4429. Dostupné z: doi:10.1080/13501763.2017.1411383.

LONGO, Erik, 2019. The European Citizens' initiative: too much democracy for EU polity? *German Law Journal* [online]. **20**(2), 181–200. ISSN 2071-8322. Dostupné z: doi:10.1017/glj.2019.12.

MAIER, Jürgen a Berthold RITTBERGER, 2008. Shifting Europe's Boundaries: Mass Media, Public Opinion and the Enlargement of the EU. *European Union Politics* [online]. **9**(2), 243–267. Dostupné z: doi:10.1177/1465116508089087.

MAJONE, Giandomenico, 1998. Europe's 'Democratic Deficit': The Question of Standards. *European Law Journal*. [online]. **4**(1), 5–28. ISSN 1468-0386. Dostupné z: doi:10.1111/1468-0386.00040.

MAJONE, Giandomenico, 2000. The Credibility Crisis of Community Regulation. *JCMS: Journal of Common Market Studies* [online]. **38**(2), 273–302. ISSN 1468-5965. Dostupné z: doi:10.1111/1468-5965.00220.

MAJONE, Giandomenico, 2014. From Regulatory State to a Democratic Default. *JCMS: Journal of Common Market Studies* [online]. **52**(6), 1216–1223. ISSN 1468-5965. Dostupné z: doi:10.1111/jcms.12190.

MILWARD, Alan Steele, 1992. *The European Rescue of the Nation state*. London: Routledge.

MORAVCSIK, Andrew, 2002. In Defense of the “Democratic Deficit”: Reassessing Legitimacy in the European Union. *JCMS: Journal of Common Market Studies* [online]. **40**(4), 603–624. ISSN 0021-9886, 1468-5965. Dostupné z: doi:10.1111/1468-5965.00390.

MORAVCSIK, Andrew, 2008. The Myth of Europe’s “Democratic Deficit”. *Intereconomics* [online]. **43**(6), 331–340. ISSN 0020-5346, 1613-964X. Dostupné z: doi:10.1007/s10272-008-0266-7.

NAHODIL, 2020. Spolkový ústavní soud byl vždy přeborníkem ve zpochybňování monopolu SDEU vykládat unijní právo, říká Tomášek. *Lidovky.cz* [online] [vid. 2022-12-08]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/byznys/spolkovy-ustavni-soud-byl-vzdy-prebornikem-ve-zpochybnovani-monopolu-sdeu-vykladat-unijni-pravo-rika.A200523_115746_ln_byznys_pravo_ssu.

PLESCIA, Carolina, BLAIS, André a Jean-Francois DAOUST, 2020. Do European elections enhance satisfaction with EU democracy? *EUROPP* [online]. [vid. 2023-03-10]. Dostupné z: <https://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2020/11/05/do-european-elections-enhance-satisfaction-with-eu-democracy/>.

RAUNIO, Tapio, 1999. ‘Always One Step Behind? National Legislatures and the European Union’. *Government and Opposition*. **34**(2), 180–202.

REIF, Karlheinz a Hermann SCHMITT, 1980. NINE SECOND-ORDER NATIONAL ELECTIONS - A CONCEPTUAL FRAMEWORK FOR THE ANALYSIS OF EUROPEAN ELECTION RESULTS. *European Journal of Political Research* [online]. **8**(1), 3–44. ISSN 0304-4130, 1475-6765. Dostupné z: doi:10.1111/j.1475-6765.1980.tb00737.x.

RISSE, Thomas, 2014. No Demos? Identities and Public Spheres in the Euro Crisis. *JCMS: Journal of Common Market Studies* [online]. **52**(6), 1207–1215. ISSN 1468-5965. Dostupné z: doi:10.1111/jcms.12189.

ROHRSCHEIDER, Robert a Matthew LOVELESS, 2010. Macro Salience: How Economic and Political Contexts Mediate Popular Evaluations of the Democracy Deficit in the European Union. *The Journal of Politics* [online]. **72**(4), 1029–1045. ISSN 0022-3816. Dostupné z: doi:10.1017/s0022381610000514.

ROHRSCHEIDER, Robert, 2002. The Democracy Deficit and Mass Support for an EU-Wide Government. *American Journal of Political Science* [online]. **46**(2), 463. ISSN 00925853. Dostupné z: doi:10.2307/3088389.

Rozsudek SÚS SRN BVerfGE 89, 155, 1993. (hereinafter Maastricht). For an unofficial translation, see 33 I.L.M. 395 (1994). (<https://iow.eui.eu/wp-content/uploads/sites/18/2013/04/06-Von-Bogdandy-German-Federal-Constitutional-Court.pdf>, 7.12.2022).

SÁNCHEZ-CUENCA, Ignacio, 2000. ‘The Political Basis of Support for European Integration’. *European Union Politics*, **1**(2), 147–71.

SCHÄFER, Constantin, 2021. Indifferent and Eurosceptic: The motivations of EU-only abstainers in the 2019 European Parliament election. *Politics* [online]. **41**(4), 522–536. ISSN 0263-3957, 1467-9256. Dostupné z: doi:10.1177/0263395720981359.

SCHARPF, Fritz W., 1997. Economic integration, democracy and the welfare state. *Journal of European Public Policy* [online]. **4**(1), 18–36. ISSN 1350-1763, 1466-4429. Dostupné z: doi:10.1080/135017697344217.

SCHMIDT, Vivien A., 2013. *Democracy and Legitimacy in the European Union Revisited: Input, Output and ‘Throughput’* [online] [vid. 2022-11-28]. Dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/epub/10.1111/j.1467-9248.2012.00962.x>.

SITTER, Nick a Elisabeth BAKKE, 2019. Democratic Backsliding in the European Union. In: Nick SITTER a Elisabeth BAKKE *Oxford Research Encyclopedia of Politics* [online]. B.m.: Oxford University Press [vid. 2023-02-14]. ISBN 978-0-19-

022863-7. Dostupné z: doi:10.1093/acrefore/9780190228637.013.1476.

STRNAD, Štěpán, 2013. Krize legitimacy Evropské unie – evropský démos v nedohledu. *Současná Evropa*. **2013**(01), 18.

VAN DETH, Jan W. a Martin ELFF, 2004. Politicisation, economic development and political interest in Europe. *European Journal of Political Research* [online]. **43**(3), 477–508. ISSN 1475-6765. Dostupné z: doi:10.1111/j.1475-6765.2004.00162.x.

VOERMANS, Wim J.M., 2011. The Birth of a Legislature: The EU Parliament After the Lisbon Treaty. *The Brown Journal of World Affairs*. **17**(2), 163–180. ISSN 1080-0786.

WEILER, Joseph H. H., 1995. *Demos, Telos and the German Maastricht Decision* [online] [vid. 2022-12-07]. Dostupné z: <https://jeanmonnetprogram.org/archive/papers/95/9506ind.html>.

WEILER, Joseph H. H., HALTERN, Ulrich a Franz MAYER, 1995. European Democracy and its Critique Five Uneasy Pieces. *European University Institute*. **95**(11), 48.

WILLIAMS, Shirley, 1991. Sovereignty and Accountability. In Keohane, R.O. and Hoffmann, S. (eds) *The New European Community: Decisionmaking and Institutional Change*. New York: Routledge. 155-177.

SUMMARY

The Bachelor thesis “Democratic deficit of the EU from the Perspective of Citizens” presents the issue of the democratic deficit in the EU. It seeks to introduce this topic from the citizens’ point of view, and it aims to prove that although there is a specific democratic deficit in the EU, it is not a severe issue as it does not significantly impact the perception of the EU’s democracy from the citizens’ perspective. To explain the issue of the democratic deficit in the EU, the academic debate concerning this topic is divided into four chapters based on the arguments of the most famous authors – Weiler, Majone, Moravcsik, and Hix and Follesdal. The primary results of the debate are no European demos, second-order European elections, poor functioning of the public sphere and its improvement in the context of the euro area crisis. Following the results of the debate, I formulate three assumptions that should support the aim of this thesis. In the second part of this thesis, I compare the main results of the academic debate involved in the assumptions with empirical data from public opinion surveys. I conclude that the opinions on the condition of democracy in the EU differ between EU Member States. Thus, European democracy is a miscellaneous concept wherein everyone imagines something slightly different. Despite this, the notion of democracy from the citizens’ point of view most closely describes the functioning of the EU, and thus it remains an integral part of the European identity. Even though there is some democratic deficit in the EU, the majority of citizens have a positive attitude toward this European value. Therefore, the democratic deficit is probably not as big a problem as some of the authors presented in the academic debate perceive it to be.